

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vliv citové vazby na vztah vnoučat k prarodičům

Monika Beatonová

vedoucí práce: doc. Ing. Mgr. Peter Tavel, Ph.D.

Praha 2015

Prague college of psychosocial studies

Influence of Theory of Attachment on the relationship of grandchildren to their grandparents

Monika Beatonová

The Bachelor`s Thesis Work Supervisor: Doc. Ing. Mgr. Peter Tavel,
Ph.D.

Praha 2015

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vztahem prarodičů a jejich vnoučat z hlediska citové vazby. V teoretické části se zamýšlí nad pojmem rodina, jejími funkcemi a pozicí prarodiče v rodinném systému. Charakterizuje roli vnoučete a prarodiče, vznik, vývoj a rizika vzájemného vztahu. Rozebírá faktory, které ovlivňují vzájemný vztah vnoučete a prarodiče. Představuje teorii citové vazby.

V rámci praktické části práce byla provedena sonda formou dotazníkového šetření, která se zabývala tím, jak vnoučata vnímala v dětství vztah svých prarodičů k nim.

Klíčová slova

Rodina, prarodiče, vnoučata, teorie citové vazby.

Annotation

This bachelor thesis deals with relationship of grandchildren to their grandparents from The Theory of Attachment point of view. In the theoretical part it explains terms such as family, its functions and position of grandparent in family system. Characterizes grandchildren and grandparents roles, beginning, development and risks of mutual relationship. Analyses factors, which influences mutual relationship grandparents and grandchilfrens. Introduces The Theory of Attachment.

Within the empirical part there was made a probe by questionnaire into perception of granchildren how they perseived relation of their grandparent to them in their childhood.

Keywords

Family, grandparents, grandchildren, The Theory of Attachment.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne

Jméno a příjmení

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce prof. ing. Mgr. Peterovi Tavelovi, Ph.D., za jeho cenné rady, ochotu mi pomoci při psaní bakalářské práce a za čas, který mi věnoval.

Děkuji také rodině a přátelům za psychickou podporu.

A v neposlední řadě i všem respondentům, kteří byli ochotni mi vyplnit dotazníky.

Obsah

OBSAH.....	3
ÚVOD.....	5
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1.1 RODINA	6
1.1.1 Základní definice a funkce rodiny	6
1.1.2 Rodina jako systém a rodinná síť	7
1.1.3 Pozice prarodiče v rodině	8
1.1.4 Vývoj rodu, transgenerační tradice a přenos	9
1.2 VZTAH PRARODIČ A VNOUČE	10
1.2.1 Role dítěte (vnoučete)	10
1.2.2 Role prarodiče.....	11
1.2.3 Význam vnoučete pro prarodiče.....	12
1.2.4 Význam prarodiče a jeho vliv na vnoučata	13
1.2.5 Vývoj a rizika vzájemného vztahu.....	13
1.3. NĚKTERÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VZTAH MEZI PRARODIČEM A VNOUČETEM	15
1.3.1 Vzdálenost a intenzita kontaktu.....	15
1.3.2 Osoba prarodiče.....	16
1.3.3 Osoba vnoučete	17
1.3.4 Vztah s rodiči vnoučete.....	18
1.4 CITOVÁ VAZBA (ATTACHMENT)	19
1.4.1 Teorie citové vazby (attachmentu).....	19
1.4.2 Attachment a vazebné chování v dospělosti	21
1.4.3. Prarodiče jako vedlejší a primární vazebná postava.....	21
2 PRAKTICKÁ ČÁST : VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	23
2.1 CÍL VÝZKUMU A FORMULACE HYPOTÉZ	23
2.2 ZKOUMANÝ SOUBOR.....	23
2.3 METODIKA	24
2.3.1 Popis nástroje - dotazník E.M.B.U.	24

2.3.2	<i>Postup při výzkumném šetření</i>	26
2.4	VÝSLEDKY	27
2.4.1	<i>Faktor „odmítání“</i>	28
2.4.2	<i>Faktor „emoční vřelost“</i>	31
2.4.3	<i>Faktor „hyperprotektivita“</i>	34
2.5.	PŘIJATÉ ALTERNATIVNÍ HYPOTÉZY	39
2.6	DISKUSE A ANALÝZA VÝSLEDKŮ	40
2.7	ZÁVĚR VÝZKUMU	41
	ZÁVĚR	44
	POUŽITÁ LITERATURA	46
	PŘÍLOHY	1

ÚVOD

V dnešní době již není sporu o tom, že rodina do velké míry formuje osobnost jedince. Mnoho se hovoří o důležitosti citového vztahu mezi rodiči a dětmi, ale již ne tolik o tom, jaký vliv mají na dítě prarodiče a širší rodina. Osobně se domnívám se, že prarodiče jsou pro děti velmi významné osoby v čase jejich dětství a dospívání. Ovlivňuje je i jejich absence, například pokud bydlí daleko, nebo již nežijí.

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala na základě svého zájmu o mezilidské a mezigenerační vztahy, respektu ke starší generaci a vlastní osobní zkušenosti rozdílných vztahů se svými prarodiči. Nyní po narození svého dítěte mohu toto téma vnímat i z další perspektivy, kdy jsem svědkem toho, jak se od základu postupně vytváří citové pouto mezi jím a jeho prarodiči.

Ve své práci se tedy budu věnovat vztahu prarodičů a vnoučat. V teoretické části práce se zabývám definováním rodiny a jejich funkcí, důležitostí vnímání rodiny jako celku. Zabývám se vztahem prarodiče a vnoučete, jejich rolemi a tím jaký mají pro sebe navzájem význam a vliv. Popisuji postupný vývoj vztahu, jeho rizika a další faktory, které vztah ovlivňují. V poslední části je představena teorie citového pouta, její dopad na chování v dospělosti a roli prarodiče.

V empirické části jsem se vzhledem k širší tématu rozhodla zaměřit blíže na kvalitu citového pouta mezi vnoučaty a prarodiči a to z pohledu dospělých vnoučat zpět na vztahy v letech jejich dětství a dospívání. Citové pouto (attachment) bývá asociováno s raným vztahem dítěte s jeho pečovateli, nejčastěji matkou. Zdravé dítě si však ve vhodném prostředí vytváří citové pouto k více osobám, které se v jeho blízkosti často pohybují. Mezi ně patří obvykle prarodiče. Cílem je zmapovat některé charakteristiky této vztahové vazby a hledat zda mezi nimi existuje nějaká souvislost. Byla použita kvantitativní metoda sběru dat pomocí dotazníkového šetření. Pro tyto účely jsem použila dotazník pro zjišťování vztahu mezi prarodičem a vnoučetem z pohledu kvality vytvořeného citového pouta. Dále mě také zajímalo, zda se vztahy nějak prakticky liší mezi prarodiči otcovské a mateřské linie.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Rodina

Vztahy prarodičů a dětí se rozvíjejí v rámci celé rodiny, proto považují za vhodné se nejprve věnovat definici rodiny a jejích funkcí. Dále je důležité zmínit, že rodinu je nutno brát jako systém, celek fungující společně, kde jedna část ovlivňuje všechny ostatní a naopak celek má vliv na všechny své části. Uvádím zde pohled vnoučat z dob, kdy byly ještě děti na pozici prarodiče v rodině. V neposlední řadě je třeba si uvědomit, že prarodiče jsou nositeli dědictví hodnot názorů, tradic, které již od dětství ovlivňují a formují každého jedince. Tomuto tématu se věnuji v poslední kapitole.

1.1.1 Základní definice a funkce rodiny

Pojem rodina nelze vymezit zcela jednoznačně, protože definice se liší nejen dle přístupu různých vědních disciplín, ale dokonce i v různých oblastech v rámci téže vědy. Dle Nakonečného „*Je rodina charakteristická primární malá skupina, která je sociologicky charakterizována jako společenská instituce, tvořící důležitý „stavební kámen“ lidské společnosti, neboť má řadu důležitých společenských funkcí, kromě jiných se v ní uskutečňuje primární socializace dítěte*“ (NAKONEČNÝ, 2009).

Další definice popisují rodinu prostřednictvím jejích funkcí. Například Cibulec uvádí, že mezi hlavní funkce rodiny patří funkce reprodukční (biologická, sexuální), ekonomická, výchovná, ochranná, duševně-hygienická. Mezi další funkce patří funkce kulturní zásobárny, životních hodnot, vedení v citové oblasti, mravní úrovně a nakonec i zábavně společenskou funkci (CIBULEC 1980). Málokde se však upozorňuje na to, jak závažně mohou prarodiče zasahovat do všech těchto funkcí. Například nemusí souhlasit s narozením dítětem, či naopak na narození dítěte přímo i nepřímo tlačit. Mohou buď rodinu finančně podporovat, nebo naopak ekonomickou situaci ztěžovat. Výrazně lze také například narušovat proces výchovy (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

Z kvalitativního hlediska můžeme rodinu rozdělit na jednogeneační a vícegenerační. Jednogeneační rodiny mívají zpravidla ekonomickou a psychologickou výhodu. Vícegenerační rodina je obvykle složena z prarodičů, rodičů a jejich dětí. Tento typ soužití je náročný a vyžaduje hodně tolerance ze všech stran (CIBULEC, 1980). Dále můžeme rodinu rozlišit na rodinu nukleární neboli v naší kultuře základní, jež se skládá se z otce, matky a jejich dětí. Pak můžeme hovořit o rodině rozšířené, ke které

počítáme nejen manželský pár s dětmi, ale i prarodiče a jiné pokrevní příbuzné. Je třeba i zmínit, že u nemalé části rodin se jedná o tzv. rodinu doplněnou, kdy jeden z rodičů buď zemřel, nebo rodinu opustil a do rodiny přijde náhradní otec či matka. Pokud rodič zůstane s dítětem sám, označujeme rodinu jako neúplnou. Pak nalezneme rodiny, které si adoptovaly dítě či se staly jeho pěstouny a ty označujeme jako rodiny náhradní (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

Kvalitativně se díváme na rodinu v jiných dimenzích a to, zda je žádoucí, nebo není pro zdravý vývoj společnosti. Rodina žádoucí je ta, kde vládne princip demokracie a solidarity a všichni členové si navzájem projevují lásku. Mladí jsou vychováni k úctě ke starším a mladší a bezbranní se za všech okolností chrání. Nežádoucí rodinu ovládá despotie ze strany silnějšího vůči slabším. Je složité tento stav zlepšit a sami členové rodiny toho obvykle nejsou schopni (CIBULEC, 1980).

Dále se můžeme setkat s dalším důležitým pojmem, kterým je rodina orientační. To je rodina, ve které se každý z nás narodil a socializoval se. V dospělosti převládá většina lidí zakládá novou rodinu tzv. prokreační rodinu (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

Rodina orientační má velký vliv na to, jak se člověk bude chovat ve své nové prokreační rodině. Dítě se identifikuje s rodičem stejného pohlaví a napodobuje jeho chování a to nejen izolovaně, ale i v interakci se členy širší rodiny a ostatními lidmi (MATOUŠEK 2003).

1.1.2 Rodina jako systém a rodinná síť

Ještě ve 20. století vládla lineární přístup ke kauzalitě psychických poruch, které se chápaly z pohledu jednosměrné postoupnosti, že jeden problém je příčinou druhého. Avšak toto vysvětlení přestalo odborníky uspokojovat a tak se začal vyvíjet odlišný způsob chápání příčinnosti, který nazýváme cirkulární. Zde se klade důraz na celost a organizaci, vzájemnou dynamickou interakci subsystémů a interakci systému s prostředím (SOBOTKOVÁ, 2007).

Většina lidí, mluví-li o rodině, si ji představuje jako tzv. úplnou nukleární rodinu skládající se z otce, matky a jejich dětí. Dle odhadů je však takových typických rodin jen v naší populaci jen třetina a tvoří pětinu všech domácností. Většinu rodin tvoří lidé žijící sami, nebo s dítětem bez partnera, či je složena ze příslušníků tří až čtyř generací.

Avšak ani úplná nukleární rodina nemůže fungovat soběstačně, oddělena od okolí. Každá prosperující rodina je do jisté míry napojena na své sociální okolí. Toto spojení se nazývá sociální síť rodiny, což je koalice rodin na sobě závislých, tam se někdy počítají i lidé nepříbuzní jako přátelé a známí. Tyto vazby na širší rodinu jsou pro malé nukleární rodiny nezbytné. Při závažné události v rodině, kterou je například i narození dítěte v mladé rodině, se rodinná síť zhušťuje. Největší podporu většinou poskytují nejbližší příbuzní, zejména matka mladé matky. Velikost a kvalita stávající rodinné sítě ukazuje při nějaké negativní události v rodině, jako je třeba narození dítěte s vrozenou vývojovou vadou, adaptační schopnost rodiny. Zmenšující se podpůrná síť bývá špatným znamením (MATOUŠEK 2003).

Rodiče jsou podstatným prvkem, který následně ovlivňuje všechny ostatní vztahy v rodině. Pro celkovou rodinnou atmosféru je tedy rozhodující, jaká je osobnost rodiče. Důležité je, jaké má vzdělání a příjem, jak je schopen s dítětem komunikovat. Na dítě silně působí veškeré konflikty mezi rodiči navzájem, nebo jejich konflikty s ostatními členy rodiny (TAVEL, 2009).

Již od narození dítěte se jeho existence netýká jen jeho rodičů ale i širší rodiny. Ač to v zásadě nemohou nijak ovlivnit, všichni se dostávají do nové životní role. Zvláště významná je role prarodičovská. Tuto roli prarodiče mohou i nemusí přijmout, v každém z těchto případů to však bude mít dopad na rodinný systém (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

1.1.3 Pozice prarodiče v rodině

Pokud se ptáme dětí ve školním věku, kdo z rodiny byl, nebo je mu nejbližší, nebo s kým si nejvíce rozuměl či rozumí, je samozřejmě v první volbě na prvním místě matka a za ní se nachází s nevelkým odstupem otec. Poté následují babičky přibližně v 9 % a dědečkové ve 4 %.

Když se zeptáme dnešních dospělých mezi cca 30 - 40 lety, což je ve věku, kdy oni sami mají děti ve školním věku, je zajímavé, že někoho z prarodičů na předním místě uvádí přibližně 9 % respondentů, což je stejné procento jako u školních dětí. (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

Ve druhé volbě jsou ale již na prvním místě prarodiče. Vedou přirozeně i před rodiči, protože ti již byli uvedeni na prvním místě. Z toho vyplývá, že prarodiče, z toho jak to děti samy pocítují, stojí v uspokojování jejich psychických potřeb hned na

druhém místě za rodiči. Matějček dále jako zajímavost uvádí, že při psychologickém vyšetření dětí se jako jedna z kresebných metod používá „kresba začarované rodiny“. Dětem se dá za úkol představit si, že by kouzelník začaroval každého člena rodiny do nějakého zvířete a dítě si má vymyslet, které zvíře by každého jednotlivého člena rodiny nejlépe vystihlo. V několika diplomových pracích jsou babičky a dědečkové dětmi nejčastěji kresleni jako „kočka“ a „pes“, podobně tak nejčastěji kreslí děti i své rodiče, z toho zde opět můžeme vidět jejich pozici jako nejbližší té rodičovské. Na druhém místě je nejčastěji babička nakreslena jako „včela“ na třetím je za „holuba“. U dědečka to není tak jednoznačné, na druhém a třetím místě je jako „kůň“ a „medvěd“ (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

1.1.4 Vývoj rodu, transgenerační tradice a přenos

V životě rodiny se tradice předává prostřednictvím památných předmětů, příběhů a dovedností. Vystavují se fotografie či obrazy předků, někdy přímo rodokmeny. Rodina však provádí selekci svých předků a tak si svou tradici vybírá. Takový předek pak představuje „ideální rodinné já“ stává se z něj rodinný mýtus. Ten může být motivující, ale také negativně ovlivňující, pokud dítě nemá nadání k následování talentovaného předka. Na druhé straně existují jakási rodinná strašidla, kde panují obavy, že některý člen rodiny zdědí negativní geny předka a rodina se snaží tomu preventivně zabránit. Nepříznivý dopad může mít také předek nedostatečně oplakaný, kde nedošlo zcela ke smíření s jeho smrtí obvykle jeho žijícím partnerem, a toto má často dopad na celou rodinu. Jinak je vliv rodinné tradice - předávané v rodině spíše ženami - veskrze pozitivní, zvyšuje stabilitu rodiny a její odolnost. V příbězích, které se při různých příležitostech vypravují, se objevují témata, která se táhnou životem již několika generací. Těmto příběhům, které se předávají z generace na generaci, se říká rodinné legendy. Každá generace si je mění tak, jak potřebuje. Legenda může upozorňovat na nebezpečné situace a poskytovat návody jak se jim vyhnout, nebo jak je řešit. (MATOUŠEK, 2003).

Jsou to hlavně prarodiče předávající vnukům určitou tradici, své hodnoty a normy prostřednictvím svých životních zkušeností a při různých činnostech (VAGNEROVÁ, 1999).

Chvala se v terapii psychosomatických chorob setkává s rodinami, kde se trauma z nějakého zážitku přenáší do dalších generací. Pokud členové rodiny - ať vědomě či

nevědomě - tento řetězec nepřeruší, hrozí, že se bude dále prohlubovat, až skončí záhubou celého rodu (CHVALA a TRAPKOVA, 2009).

V současné době začíná být zřejmé, že se nestačí věnovat jen jedné nebo dvěma po sobě jdoucích generací, ale je třeba zkoumat i vzdálenější historii rodu. Tzv. genealogickému zatížení rodu se věnuje nově vzniklý obor zvaný transgenerační psychologie. Tím, že se zabývá transgeneračními přenosy vzorců rodinného traumatu a zdrojům jeho uzdravení, otevírá nové generaci možnost žít dále bez rodového zatížení. Autorka knihy „Úvodu do transgenerační psychologie rodiny“ se ve své publikaci v kapitole mezigeneračního přenosu prostřednictvím emoční dynamiky rodiny zabývá také přenosem citové vazby, což souvisí s tématem této práce. Vychází z předpokladu, že základní emoční vazba rodiče k dítěti se odvíjí z citových zkušeností, jaké tento rodič zažil v dětství se svými vlastními rodiči. Tento vztah nebude samozřejmě zcela stejný, ale bude ovlivněn nejen jeho zážitky ale i jejich zpracováním, osobností rodiče, jeho zralostí a dalších životních vztahových zkušeností (TOTHOVÁ, 2011).

1.2 Vztah prarodič a vnouče

Vztah prarodiče a vnoučete závisí na mnoha faktorech. Některé jsou závislé na osobnostní charakteristice obou aktérů vztahu, jako je jejich schopnost plnit svou roli danou určitými zákonitostmi a další jsou utvářeny okolnostmi, jako je například vzdálenost mezi nimi a s tím částečně souvisí i intenzita jejich vzájemného kontaktu.

1.2.1 Role dítěte (vnoučete)

Již od počátku svého vývoje se dítě učí rozlišovat své chování k osobám v rodině a mimo okruh své rodiny. I když si to neuvědomuje, učí se chovat rozdílně ke svým vrstevníkům a jinak k dospělým, vytváří se jeho postoj k autoritám. Jsou to určité vzorce chování, které se obecněji též nazývají životní role.

Role v rodině jakožto v prostředí emočně nejbližším, se mění v závislosti na určitých věkových obdobích. Rodiče a ostatní vychovatelé se chovají k dítěti tak, aby spontánně převzalo dětskou roli. Dětské potřeby se upřednostňují, je středem zájmu a pozornosti a ochraňuje se. Pro vývoj dítěte je tato role velmi výhodná a proto ji ochotně přijímá (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

Na roli dítěte v rodině mají vliv dvě fáze v životě, což jsou nedospělost a dospělost. Často se odděluje fáze první a ta druhá již bývá spojena s ostatními rolemi v životě. Rodiče si neuvědomují, že děti jsou už dospělé, a naopak dospělé děti zapomínají na své stárnoucí rodiče. To samé se, dle mého názoru, týká stejně tak i vztahu prarodičů a vnoučat. Podobně také se můžeme dívat na roli dítěte ze dvou stran jak dítěte, tak rodičů. Zde může být vzájemná komunikace o plnění role dítěte velmi obtížná. Každá generace si prošla jinými životními zkušenostmi, zažila jinou dobu a prostředí, ve kterém vyrůstala. Ve vztahu prarodičů a dětí musí být tento názorový rozdíl zákonitě ještě prohlouben (CIBULEC 1980). Na druhou stranu, jak píše Vágnerová, mladí lidé na rozdíl od svých rodičů bývají tolerantnější k iracionálním potřebám starých lidí. Přistupují k nim s větším odstupem než střední generace a proto dokážou být shovívavější k jejich změněným osobnostním projevům (VÁGNEROVÁ, 1999).

1.2.2 Role prarodiče

Vágnerová uvádí, že „*role prarodiče je biologicky podmíněna, je neselektivní a má trvalý charakter*“. Je důležité zdůraznit, že člověk tuto roli získá a na její vznik nemá žádný vliv. Přijetí této role mohou předcházet smíšené někdy až negativní pocity, neboť touto rolí si člověk uvědomuje vlastní stárnutí. Takže postoj k této životní roli je vedle dalších faktorů ovlivněn i tím, zda je přiměřený věku a očekávání jedince (VÁGNEROVÁ, 1999).

Správné načasování životních fází a rolí je velmi důležité. Je podstatné, jak zralý člověk na tuto roli je. Tato zralost je ovlivněna mnoha faktory, kterým se budeme věnovat na jiném místě této práce (MATĚJČEK a DITRICH, 1997).

Jedním ze znaků prarodičovské role je i to, že sebou nese přímou zodpovědnost a povinnost k vnoučeti. Prarodič tudíž může, ale nemusí roli přijmout.

Pro ženu je role babičky ve velké míře spojena s opakováním obdobné zkušenosti s její mateřskou rolí, zatímco pro stárnoucího muže je pečovatelská nová zkušenost, která je v souladu s proměnou mužské osobnosti v období stárnutí (VÁGNEROVÁ, 1999).

Muž se mění jednak následkem hormonálních změn, kdy se rozdíly v hladinách hormonů mezi ženami a muži vyrovnávají, a tím se muž stává méně agresivním a více

laskavější a citlivější. Možná je to i tím, že odezní tlak společnosti a muž si může užívat to, co si dříve v mladším věku, z obavy, že by mu to mohlo ubrat na jeho mužnosti, odpíral a projevit i svou ženskou povahovou stránku (ŘÍČAN, 2004).

1.2.3 Význam vnoučete pro prarodiče

Subjektivně nejvýznamnější změnou je pro člověka narození prvního vnoučete, neboť to pro něj znamená posun do jiné generace. Také je tím splněno sociální očekávání a následně se potvrzuje normalita rodiny a generativa člověka. Tato nová role také upevňuje jeho pozici uvnitř rodiny, stává se tím součástí zachování rodu (VÁGNEROVÁ, 1999).

Narozením vnoučete se také proměňuje vztah s vlastním dítětem. Proces začíná již těhotenstvím ženy, v této době se mění hlavně vztah mezi těhotnou dcerou a její matkou, budoucí babičkou. Velmi často dochází k jejich psychickému sblížení, neboť v matce se ožívují její vzpomínky na těhotenství a rané mateřství a společně je může sdílet se svou dcerou (MATĚJČEK a DITRICH, 1997).

Vztahy k dětem se znovu obnovují ve vztazích k vnoučatům a hledají se společné tělesné a povahové rysy, tvoří se rodová tradice (ŘÍČAN, 2004).

Vztah k vnoučeti je často odlišný od toho, jaký býval kdysi k vlastnímu dítěti. Vnouče může mít pro prarodiče dokonce větší hodnotu, než jakou pro ně mívaly v minulosti jeho děti. Už se nyní většinou nerealizuje v profesi a ani partnerský život neposkytuje větší emoční uspokojení, takže vnouče může prarodiči poskytnout smysl v jeho dalším životě. Je mu dána možnost znovu prožít tuto zkušenosti ve vztahu k malému dítěti a tím i šanci na její korekci.

Vnouče může naplňovat mnoho psychických potřeb stárnoucího člověka. Díky jemu je v jeho většinou již často stereotypním životě plno nových podnětů a zážitků. Najednou podniká různé aktivity, jimiž se symbolicky vrací zpět do svého dětství. Vnouče prarodiče plně akceptuje a obdivuje jej a projevuje mu citovou náklonnost, kterou zároveň i radostně přijímá. S vnoučetem se prarodič může také identifikovat a prožívat s ním jeho úspěchy a neúspěchy. Občas má tendenci si je idealizovat. Vnuk je pokračováním života prarodiče a tím naplňuje jeho potřebu otevřené budoucnosti (VÁGNEROVÁ, 1999).

1.2.4 Význam prarodiče a jeho vliv na vnoučata

Ze současných výzkumů vyplývá, že prarodiče mají prokazatelný vliv na vnoučata. Ten můžeme rozdělit na přímý a nepřímý. Přímý vliv se projevuje například udílením rad a učením. Pomáhá formovat jeho hodnoty a podílí se na vytváření jeho identity. Mohou mu být vzorem. Spojují rodinnou minulost s budoucností (TAVEL, 2009).

Prarodiče jsou pro děti „ztělesněním dějin“ A děti po nich často vyžadují vyprávění, jaké to dříve bylo (HAUSEROVÁ – SCHÖNEROVÁ, 1996).

Vágnerová píše, že prarodiče mají již více času a často jej rádi ochotně vnoučeti věnují. Poskytují vnoučeti jiné zdroje stimulací. Také podporují jiné kvality a projevy dítěte než jeho rodiče a na rozdíl od nich bývají méně kritičtí a více povzbuzující. Nepřímo mohou být pro vnouče jakousi psychosociální pojistkou rodičovského působení, které v případě potřeby mohou nějak doplnit, či vyvážit (VÁGNEROVÁ 1999).

Ve vztahu k rodičům děti vnímají prarodiče jako důležité spojence, kteří hrají důležitou roli při usmiřování jejich sporů s rodiči (TAVEL, 2009).

Prarodič může ale na vnouče působit i v negativním směru. Například nepříznivě ovlivňovat domácí dění, oslabovat rodičovskou zodpovědnost a jeho působení v rodinném systému může mít vliv na celkový zdravotní stav a zdraví dítěte (RŮŽIČKA, 2006, s. 148).

Smrt prarodiče pro vnoučata znamená mezi jiným i jeden z důležitých mezníků v životě, je to symbol konce jejich dětství (VAGNEROVÁ, 1999).

1.2.5 Vývoj a rizika vzájemného vztahu

Jak již bylo řečeno, jedním z významných faktorů určujících vztah prarodičů k jejich vnoučatům je zralost, která velmi často souvisí i s věkem prarodičů. I když se lidé mohou stát prarodiči již ve čtyřiceti letech „*zlatá doba babičkovství a dědečkovství nastává po padesátce*“, kdy se člověk dostává do fáze, kdy ať již vědomě nebo nevědomě touží mít důkaz toho, že něco z něj pokračuje dále (ŘÍČAN, 2004).

Uvádí se, že každé vývojové období dítěte v sobě skrývá nějaká rizika rodinného konfliktu. Pokud se je podaří úspěšně zvládnout, jsou dobrým zdrojem poučení.

Při narození dítěte hrozí riziko zejména ženám, pokud se začnou vnoučetem přespříliš zaobírat i na úkor svých zájmů a vměšovat se do rodiny potomka. Manžel se může cítit odstrčen a je tím negativně ovlivněn i současný vztah prarodičů.

V batolecím období mohou být prarodiče pro dítě velkým zdrojem podnětů a stimulace, nastavují tzv. biologické zrcadlo. To znamená, že jsou po dětech ochotni donekonečna opakovat jejich pohyby a zvuky a účastní se jejich her často více než rodiče. Prarodičům se bohužel při dovádění stává, že neodhadnou správně situaci, kdy je dítě již přetíženo podněty a dítě je k nelibosti rodičů vyčerpáno a rozladěno. Větším nebezpečím v tomto období je však nesoulad ve výchovném působení osob v rodině. Vzhledem k tomu, že věku kolem dvou let se tvoří identita dítěte a tato identita se vytváří na základě toho, jak se k němu chovají lidé okolo něj, měla by být základním pravidlem ve výchově dítěte jednota.

Věk předškolní je klíčový pro vytváření základů chování a vzorců pro další život. Děti ve všem imitují okolní dospělé i s jejich gesty, slovním vyjadřováním a celkovém chování. Zde je opět důležitá vzájemná domluva, aby nebyly ve výchovném působení příliš nápadné rozpory mezi členy rodiny, které by byly pro dítě těžko uchopitelné. Jedním z nejvýznamnějších výchovných prostředků, nejen pro prarodiče, je vlastní příklad.

Na školáky kladou mnozí rodiče vysoké požadavky v oblasti školní i mimoškolní. Dětem zde často hrozí přetížení. Prarodiče mohou v tomto období posloužit jako nárazník před tímto náparem, protože díky časovému odstupu již uznávají jiné životní hodnoty. Mají pro dítě více shovívavosti a je jim jasné, že každé dítě má nadání v jiné oblasti. Ochrana dítěte by však neměla přecházet do přílišného protekcionismu a souboje mezi generací rodičů a prarodičů.

Pro období puberty a věku mladistvého je charakteristické, že nejmladší generace vyhledává vše, co je nějak nové a pro prarodiče naprosto cizí, čemu nerozumějí a co může být i nebezpečné. V dřívějších fázích vývoje dětí docházelo spíše ke konfliktu mezi rodiči a prarodiči, nyní se neshody přesouvají do roviny mezi prarodiči a vnoučaty. Děje se to z důvodu rozdílných postojů k životu a jeho hodnotám. Prarodiče mají snahu uchránit svá vnoučata před mnohými chybami. Starší lidé mají také sklony k přílišnému poučování, domlouvání a moralizování, které vnoučata nerada poslouchají (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

Vágnerová uvádí, že v průběhu vztahu se mění vztahová symetrie mezi prarodiči a vnuky. Dají se rozlišit tři po sobě jdoucí fáze.

První fází je asymetrický vztah autority prarodičů k vnukům v předškolním a školním věku. V tomto období se jako ještě aktivní a soběstační lidé starají o vnoučata. Děti je akceptují jako autoritu a významnou osobu v citové oblasti.

V důsledku stárnutí prarodičů a dospívání dětí se tento vztah proměňuje, až se role stanou symetrické. Dospívající uvolňují své vazby na původní rodinu a společnost starých lidí je v této době nepřitahuje, přestože jejich citový vztah k nim zůstává nezměněn. To je však něco, co mnoho stárnoucích lidí nedovede pochopit a je příčinou řady konfliktů.

V průběhu dalšího vývoje dochází k poslední fázi vzájemného vztahu, kterou je nová asymetrie, ve které se prarodiče stávají závislými na své rodině. Vnoučata jsou často ochotna se na péči o starého člověka podílet. Dokážou být také shovívavější k osobnostní proměně starých lidí, protože k nim přistupují s větším odstupem než střední generace jejich rodičů. Někdy se také v tomto stadiu může znovu oživit jejich vzájemný vztah (VÁGNEROVÁ, 1999).

1.3. Některé faktory ovlivňující vztah mezi prarodičem a vnoučetem

Všechny již výše zmíněné faktory a i ty, jež budeme uvádět v následující kapitole, jako je geografická vzdálenost, intenzita kontaktu, zdravotní stav, věk a pohlaví, vytváří mnoho složitých a neopakovatelných kombinací, které jsou vždy jedinečné a vytvářejí tak unikátní vztah. Vzhledem k tomu se nedá zevšeobecňovat a neexistuje typický vnuk nebo prarodič. Přesto lze najít jisté zákonitosti, které stojí za to dále zkoumat.

1.3.1 Vzdálenost a intenzita kontaktu

Většina výzkumů v minulosti dokázala, že čím blíže prarodiče k vnoučatům žijí, tím hlubší a emocionálně významnější jejich vzájemný vztah je. Avšak v jedné ze současných studií (ATTAR-SCHWARTZ, et al., 2009) tato souvislost prokázána nebyla. Namísto toho zde důležitý faktor, který ovlivňoval intenzitu kontaktu, byla spíše kvalita jejich vzájemného vztahu, tedy to, co prarodič dělal pro to, aby tento vztah byl

pro adolescenta významný. Autoři se domnívají, že v dnešní době moderních technologií a nízkonákladových dopravních společností mohou vnoučata a prarodiče udržovat vzájemný kontakt snadněji než dříve, a proto geografická vzdálenost není tak důležitá.

Intenzita vzájemného kontaktu je dále často závislá na věku dítěte. Bylo prokázáno, že mladší děti bývají s prarodiči více v kontaktu než starší adolescenti. Je však zajímavé, že - zatímco reálný kontakt se stoupajícím věkem u vnoučete klesá - celkově se jeho zájem o vzájemný kontakt nesnižuje (GARY a KOBLEWSKI, 1991).

Vedle věku hraje roli i pohlaví vnoučete (GARY a KOBLEWSKI, 1991). Vnučky mají častěji k prarodičům bližší vztahy a častěji je navštěvují než vnuci, což podporuje i teorie, že ženy se snaží o vyhledávání a udržování mezigeneračních vztahů více než muži.

1.3.2 Osoba prarodiče

Zdravotní stav prarodiče může být významným faktorem ovlivňujícím vzájemný vztah mezi vnoučaty a prarodiči. Ukazuje se, že vnoučata tíhnou spíše k prarodičům, kteří nemají vážnější zdravotní problémy (GARY a KOBLEWSKI, 1991). Zdravotní stav často souvisí s věkem prarodiče. Ti prarodiče, kteří se dožijí vyššího věku, jsou ohroženi, že se u nich objeví fyzické či psychické nemoci doprovázející stáří. Patří sem rozličné typy rakoviny, onemocnění srdečně-cévní, různé druhy demence. Ale i u prarodičů, kteří nejsou přímo postihnuti nějakou z těchto nemocí, dochází k určitým typickým změnám. Téměř vždy jsou v určité míře postiženy funkce mozku. U většiny lidí klesá výkonnost, mění se jejich osobnost, povaha. Objevuje se u nich egocentrismus, zvyšuje se podezřívavost a vztahovačnost. Nejčastěji dochází k poruchám paměti, současně s nimi i nastávají i poruchy myšlení, chápání, počítání, mění se řeč i úsudek. Vnoučata často s pobavením pozorují popletené chování prarodičů, a pokud není provázeno nepříjemným chováním, zaujímají k němu shovívavý postoj. Horší bývá, pokud dochází ke změně sociálního chování. Staří by rádi do všeho mluvili a uráží se, pokud jejich rady nejsou akceptovány, i když jsou vyloženě nesprávné. Často se také stávají lhostejní a apatičtí a to i ke svým dětem a vnukům, což může působit v rodinných vztazích velmi rušivě.

Na druhou stranu se lidé mohou stát prarodiči velmi brzy, ve středním věku, kdy nemusí být ještě na svou novou životní roli dostatečně připravení a zralí. Mohou se stále ještě realizovat v zaměstnání, zakládat novou rodinu a podobně. V krajním případě se může stát, že fakt, že se stali prarodiči, zatajují a hlasitě vyjadřují nesouhlas a odmítnutí prarodičovské role a spolu s ní i vnoučat (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

Ve výzkumu, který prováděl ATTAR-SCHWARTZ se spolupracovníky, byla většina nejbližších prarodičů ve věku mezi 60 a 70 lety (44,5 %) a většina jich byla v dobrém nebo výborném zdravotním stavu. 71,5 % prarodičů v tomto výzkumu bylo nezaměstnaných nebo v důchodu (ATTAR-SCHWARTZ, et al., 2009).

Také záleží na pohlaví prarodiče a dále ještě zdali pochází z matčiny nebo otcovy strany. Babičky z mateřské linie v témže výzkumu byly nejčastěji označeny jako nejoblíbenější prarodič a to ve 43 %. Byly následovány babičkami z otcovské linie 22,3 %, 22,1 % tvořili dědové z otcovy strany a jako poslední skončili dědové z otcovy strany s 12,7 %. Preferenci prarodičů z matčiny strany potvrzuje i Matějček. S dědečkem nebo babičkou z matčiny strany něco rádo podniká 64 % dětí školního věku, s prarodiči z otcovy strany je to 49 % vnoučat (MATĚJČEK A DYTRYCH, 1997).

Ve své studii Gary a Koblewski popsali, jak vnoučata vnímají rozdílně roli babičky a dědečka. Většinou mívají bližší vztah ke svým babičkám z matčiny strany, zvláště vnučky si s babičkami rády vypráví. Vnuci zase spíše než děvčata hledají u dědečka nějakou konkrétní pomoc (GARY a KOBLEWSKI, 1991).

Matějček píše „*zatímco ženskou záležitostí je spíše první období života dítěte, jsou mužskou záležitostí především fáze pozdější*“. Nikdo jiný se nedovede lépe rozplývat nad podobou novorozeného vnoučete a také snít o jeho skvělé budoucnosti než jeho babička. Na rozdíl od ní si dědeček připomíná až později, jaké chvíle zažíval, když jeho syn (otec dítěte) začal lézt, běhat, mluvit (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

1.3.3 Osoba vnoučete

Vztah prarodičů k dítěti je ovlivněn mnoha činiteli. Může být rozdílné, narodí-li se zdravé dítě, kterým se prarodiče rádi pochlubí, nebo naopak je-li dítě postiženo nějakou vrozenou vývojovou vadou, pak může následovat zklamání a odpor vůči dítěti. Z výzkumu, který byl proveden společně s Klinikou plastické chirurgie Fakultní nemocnice na Vinohradech přitom právě přístup babiček, obzvláště matek manžela, hrál

obrovskou roli v tom, jak se matka dítěte s postižením vyrovnala. Pokud matku neodsoudila, ale naopak ji podporovala, matka se ze šoku dostala o mnoho rychleji, než tam, kde babička dítě odmítala, a matku obviňovala (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

Věk a vývojové stadium, ve kterém se vnouče nachází, je dalším důležitým faktorem. U malého dítěte se prarodič angažuje hlavně v péči o dítě, účastní se jeho her a tím se podílí na jeho emocionálním, kognitivním a sociálním rozvoji. Jak dítě roste, vzájemný vztah se proměňuje. Kontakt je méně určován rodiči a prarodiči a směřuje k větší dobrovolnosti ze strany vnoučete. Z prarodiče se stává spíše rádce, důvěrník (VIGUER, et al., 2010).

Pohlaví vnoučete je v literatuře zaměřené na studium vztahu prarodič-vnouče jednou z nejsledovanějších proměnných. Existují rozpory mezi studiemi, některé uvádí, že vnučky mají bližší vztah k prarodičům než vnuci, jiné poukazují na silnější vazbu na prarodiče stejného pohlaví. Další studie nenacházejí rozdíly mezi pohlavím vnoučat, pokud se zaměří na jejich vzájemnou interakci například v tom, jaké aktivity společně provozují, emoční blízkost či účast a podporu v jejich vzájemném vztahu (ATTAR-SCHWARTZ, et al., 2009).

Dalším důležitým faktorem je pořadí vnoučete, ve kterém se narodilo. Většinou je rozdíl, zda jde o první, či čtvrté vnouče v pořadí. Vzhledem k okolnostem může pak být buď vítáno, nebo naopak působit jako zdroj konfliktů. Záleží i na tom, zda měli nastávající prarodiče jedno dítě, anebo pokud jich měli několik a opět na pohlaví dospělého potomka, kterému se má dítě narodit, zda dceři nebo synovi (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

1.3.4 Vztah s rodiči vnoučete

Ve vztahu k vnoučeti se odráží i samotný vztah k rodičům dítěte. Nejenže je důležitá kvalita vztahu k vlastnímu dítěti, ale neméně významná i k jeho manželskému partnerovi. Zde nás to však stojí daleko více úsilí a zapojují se spíše racionální složky psychické výbavy, než když se jedná o vlastní dítě, kde se více uplatňují složky emocionální a iracionální přirozeně utvářené během dlouholetého společného soužití (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

Rodič často v roli prostředníka ovlivňuje vztah mezi vnoučaty a jejich prarodiči. Může sloužit jako most, který pomůže překlenout generační propast mezi nimi. Často se

ukazuje, že tam, kde je dobrý vztah mezi rodičem a prarodičem, je i pro vnouče prarodič důležitou postavou, které si váží a je mu emocionálně bližší než tam, kde tomu tak není. Ve výzkumu uvedených autorů podle výpovědi adolescentů 77,5 % rodičů vycházelo velmi dobře s jejich nejoblíbenějším prarodičem, 18,9 % jich vycházelo dobře a jen 3,6 % jich vypovídalo, že rodiče nevycházeli dobře, nebo vůbec nevycházeli s jejich nejoblíbenějším prarodičem (ATTAR-SCHWARTZ, et al., 2009).

Mimo jiné zdrojem mnoha konfliktů jsou rozdílné názory na výchovu nezletilých dětí. Rozpory mezi rodiči a prarodiči lze nalézt v rozličných oblastech, jako je oblékání, rozmazlování, hlídání, učení.

Další roli hraje i fakt, zda se má dítě narodit do úplné či neúplné rodiny. V případě rozvodu manželů, pokud mají děti, většinou dochází k vážným problémům. Důvodem konfliktů se stává mimo jiné i postoj rodin ke styku a vlivu prarodičů na děti. Rozvedení partneři, kteří mají děti ve své péči, se často snaží bránit styku s prarodiči ze strany bývalého partnera. Potíže nastávají také v případě úmrtí jednoho z rodičů. Tam dochází k tlaku rodiny zemřelého na zbylého rodiče, aby děti vychovával sám. Pokud partner uzavře nový sňatek, rodiče v mnoha případech přeruší zcela nebo dočasně kontakt. Ve všech těchto případech trpí nejvíce děti. Už bezdětnost manželství bývá často zátěžovým bodem v rodinných vztazích. Situace se však může ještě více zkomplikovat adoptí dítěte. Prarodiče v některých případech nedokážou dítě vůbec přijmout. Pokud se ještě poté narodí do rodiny vlastní dítě, situace se ještě více vyhroťí (CIBULEC, 1980).

Na druhou stranu narození dítěte může i přispět ke smíření rodin, kde panovaly rozpory mezi kulturní úrovní obou rodin, v jejich hodnotové orientaci nebo politickém přesvědčení. Novopečení prarodiče jsou pozitivně naladěni vznikem nového života a je to dobrá příležitost pro všechny k usmíření a zapomenutí starých křivd (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1997).

1.4 Citová vazba (*attachment*)

1.4.1 Teorie citové vazby (*attachmentu*)

Zakladatelem teorie citové vazby (ang. *attachment*) byl britský psychiatr a psychoanalytik John Bowlby [1907-1990]. Teorii citové vazby popsal v trilogii s pod

názvem *Attachment and Loss* v letech 1969, 1973, 1980. Její první díl byl u nás vydaný s názvem *Vazba* (BOWLBY, 2010). Zaměřil se zde na principy vzniku citového pouta u malého dítěte k rodiči nebo k tomu, kdo o něj pečuje. Ukázal, že toto první pouto, které si malé dítě vytvoří, bude fungovat jako citový vzorec pro další vztahy dítěte k ostatním lidem a k sobě samému.

Termín „*attachement*“ se obtížně překládá do češtiny, jedná se o složitý komplexní jev, pro který v češtině nemáme přesný výraz, jenž by ho jedním slovem charakterizoval. Doslovný překlad zní prostě „*pouto*“, „*připoutání*“, či „*to co je připoutané*“. V oblasti vývojové psychologie se u českých autorů můžeme setkat s termíny „*přímknutí*“, „*citová vazba*“, „*vztahová vazba*“ nebo „*citové pouto*“. Autorka této práce se rozhodla pro používání termín „*citová vazba*“.

Tento pojem *citová vazba*, vyjadřuje stav a kvalitu citových vazeb jedince. Je to chování, které má za následek to, že si osoba získá nebo zachová blízkost jedné preferované osoby, kterou nazýváme *primární vazebná postava*. Cílem je dosažení bezpečné a jisté blízkosti, která navodí uvolnění - a v tomto stavu tato osoba může volně a bezpečně fungovat. Hlavním znakem vztahu založeného na *citové vazbě* je tedy vyhledávání blízkosti druhé osoby. Tato možnost být blízko této „*bezpečné osobě*“ vede k vytvoření a upevnění vnitřní bezpečné základny a umožňuje další prožívání světa a sebe sama. *Bezpečná základna* je nezbytným předpokladem dalšího zdravého vývoje (VRTBOVSKÁ, 2010).

Tak zvané *vazebné chování* se u většiny dětí vyvine v prvních devíti měsících. Pokud jsou splněny podmínky zdravého vývoje, po třetím roce pomalu klesá jeho intenzita. Pravděpodobně se toto chování vyvinulo jako ochrana před dravými zvířaty. Dítě při zkoumání okolí používá matku jako bezpečnou základnu, ke které se v určitých intervalech vrací pro uklidnění a pocit jistoty. Takzvaná „*jemnocitná matka*“ je charakterizována jako dostupná, dokáže správně vyhodnotit signály dítě, naplnit všechny jeho potřeby včetně fyzického kontaktu a umožnit mu zkoumání okolí, neboli *explorační chování*. U dětí můžeme rozlišit několik typů chování podmíněného *citovou vazbou*, kde je rozhodujícím činitelem *matčino chování* (nebo jiné opatrující osoby) k dítěti. Pro určení typu chování se provádí *třiminutový test*, kdy se sleduje chování dítěte při krátkém odloučení od matky v cizím prostředí a za přítomnosti cizí osoby. Na základě chování dítěte potom rozlišujeme typ *připoutání bezpečné*, *nejisté-ambivalentní*, *nejisté-vyhýbavé*, *nejisté-dezorganizované/dezorientované* (HAŠTO, 2006).

1.4.2 Attachment a vazebné chování v dospělosti

Kvalita rané citové vazby v dětství se podle výzkumů odráží i v chování dospělých jedinců. Přibližně jim odpovídá tato typologie: svobodné, zapletené, vzdálené, s nevyřešeným traumatem nebo smutkem. Můžeme se také běžně setkat i s dalším značením. Vazba a vazebné chování může být: 1. Bezpečné - člověk má o sobě samém pozitivní obraz, je přesvědčený, že je hodný lásky a očekává u druhých přijetí; 2. nejisté; 3. vzdálené, odmítavé, vyhýbavé - člověk má o sobě samém pozitivní obraz, je přesvědčený, že je hodný lásky ale negativně očekává, že lidé budou vyžadující a závislí; 4. úzkostné, ustarané - člověk má o sobě samém negativní obraz, nevěří, že je hodný lásky, ale druhé hodnotí pozitivně; 5. Ustrašené, vyhýbavé – dospělý o sobě má negativní mínění a je skeptický v tom, zda je možno druhým důvěřovat, že budou milující a dostupní.

Bezpečná (svobodná) citová vazba figuruje jako významný ochranný faktor v průběhu psychosociálního vývoje člověka (HAŠTO, 2006)

1.4.3. Prarodiče jako vedlejší a primární vazebná postava

Téměř od narození mají některé děti více než jen jednu vazebnou postavu. Ve věku dvanácti měsíců má každé dítě několik citových vazeb. Tyto vazebné postavy se dají seřadit hierarchicky. Koho si dítě vybere jako svou hlavní vazebnou postavu, závisí na tom kdo se o dítě nejvíce stará a s kým žije v jedné domácnosti. Nejčastěji to bývá biologická matka. Jako vedlejší vazebné osoby se nejčastěji uvádějí otec a starší sourozenci, po nich to bývá prarodič, nebo jiná osoba žijící s ním v jedné domácnosti. Průběžně se počet vedlejších vazebných osob mění. Postavy mohou přibývat a zase mizet. To, co není jasné, je, kdy se vztah k vedlejším osobám objeví, zda ve stejnou dobu jako k hlavní postavě, nebo později. Dalo by se předpokládat, že - pokud má dítě více vazebných postav - bude jeho citová vazba k hlavní osobě slabá, a pokud bude mít jen jednu postavu, bude vazba obzvláště intenzívní. Ve studiích se však zjistilo, že je tomu právě naopak. Dítě, které vykazuje silnou vazbu na hlavní osobu, má tendenci se zaměřit na budování dalších citových vazeb na rozdíl od slabě připoutaného dítěte, které se omezí jen na tuto jednu osobu (BOWLBY, 2010).

Jsou případy, píše Hašto, kdy ani jeden z rodičů není přítomen, nebo oba ve své roli selhávají, nebo má dítě jen jednoho rodiče a ten musí pracovat, aby zajistil rodinu.

Zde je přítomnost a pomoc prarodiče obzvláště důležitá. Ať už dočasně nebo trvale je žádoucí, aby péči o dítě, co nejdříve jak je to možné, převzala například babička. A dítě tak mělo možnost se k ní připoutat a mít v ní ve všech ohledech primární vztahovou osobu, na kterou se dítě může navázat bezpečnou citovou vazbou (HAŠTO, 2006).

2 PRAKTICKÁ ČÁST : VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

2.1 Cíl výzkumu a formulace hypotéz

Hlavním cílem předkládané práce je testování hypotéz o určitých oblastech vztahové vazby mezi vnoučaty a prarodiči a to ze strany vnoučat.

Konkrétně šlo o zkoumání tří dimenzi, kterými jsou: 1. odmítání, 2. hyperprotektivita a 3. emoční vřelost podle dotazníku s-E:M.B.U.

Ve výzkumu jsme testovali vzájemné vztahy mezi jednotlivými dimenzemi dotazníku. Nulovými hypotézami byly všechny možné kombinace a tvrzení, že mezi nimi neexistuje vztah. Dále jsem se snažila zjistit zda je dotazník s-E.M.B.U., který je určený pro zjišťování kvality vztahu mezi rodičem a dítětem, použitelný, tak jak je, rovněž i pro zjišťování kvality vztahu mezi prarodiči a vnoučaty.

2.2 Zkoumaný soubor

Zkoumaný soubor tvořili studenti 3. a 4. ročníku sociální práce na PVŠPS. Dále náhodní známí, které jsem potkala a oslovila v průběhu června a července 2014. Poslední oslovenou skupinou byli studenti 3. ročníku všeobecného lékařství 1. LF UK. Dotazník vyplňovali v rámci semináře z Lékařské psychologie, kdy se probíralo téma "psychodiagnostické metody". Celkový počet zkoumaných osob tvořilo 60 respondentů. Z toho bylo 22 mužů a 38 žen. Respondenti byli ve věku od 17 do 60 let. Průměrný věk respondentů byl 30 let.

Tab.č.1. Rozložení zkoumaného souboru podle věku a pohlaví

	Muži 15 - 30 let	Ženy 15 - 30 let	Muži 31 - 45 let	Ženy 31 - 45 let	Muži 46 - 60 let	Ženy 46 - 60 let
PVŠPS	-	5	-	4	-	3
Medici	5	14	-	-	-	-
Známy	6	5	11	5	-	2

Jsem si vědoma, že výzkumný soubor není ani reprezentativní ani dostatečný pro potvrzení obecně použitelných výsledků.

2.3 Metodika

Při zpracování bylo použito kvantitativní metody sběru dat formou dotazníkového šetření.

2.3.1 Popis nástroje - dotazník E.M.B.U.

Pro výzkum byla použita oficiálně zkrácená verze dotazníku E.M.B.U. ve slovenské verzi a přeložena do českého jazyka. Dotazník E.M.B.U. byl původně určen pro rozsáhlý výzkumný projekt u depresivních pacientů ve Švédsku. Záměrem bylo vytvořit nový dotazník zaměřující se na retrospektivní hodnocení rodičovského chování tak, jak ho pacienti jako děti vnímali a jak si ho zapamatovali (POLIAKOVÁ aj., 2007).

Zkratka dotazníku „E.M.B.U. je švédský akronym pro *Egna minnen Beträffande Uppfostran* (*My memories of upbringing; Moje vzpomínky jak mě vychovávali*). Původní verze se skládá z 81 otázek a 15 subškál a dvou doplňkových otázek zaměřených na přesnost a konzistenci rodičovského chování. Odpovědi je možno vybrat na stupnici skládající se ze 4 škál: 1. Nikdy se neobjevilo; 2. Mohlo se objevit, ale bylo to výjimečné; 3. Objevovalo se to celkem často; 4. Vždy to tak bylo. Respondent v každé otázce odpovídá na chování matky a otce.

Protože se však dotazník skládá z 81 položek a na každou položku je třeba odpovědět dvakrát (chování matky a chování otce), může pacienty dlouhé vyplňování stresovat, obzvláště pokud výchovné působení rodičů patří mezi příčiny jejich onemocnění. Z tohoto důvodu byla vyvinutá zkrácená verze s-E.M.B.U. pro dospělé v časově limitovaných podmínkách. Snahou bylo vytvořit spolehlivou zkrácenou formu dotazníku, kterou by bylo možno použít v různých zemích a za účelem mezinárodního srovnávání. Zkrácená verze se skládá z 23 položek, které nejvíce sytí tři faktory, jimiž jsou „Odmítání“, „Emoční vřelost“ a „Hyperprotektivita“. Odpovědi je možno vybrat na stupnici skládající se ze 4 škál: 1. Nikdy se neobjevilo; 2. Mohlo se objevit, ale bylo to výjimečné; 3. Objevovalo se to celkem často; 4. Vždy to tak bylo. Respondent v každé otázce odpovídá zvláště na chování matky i otce.

Originál dotazníku a modifikovanou verzi dotazníku pro vztahy prarodič-vnouče uvádím v příloze. Dotazník jsem modifikovala pro vztah prarodič- vnouče, tak, že všude jsem vyměnila slovo rodič za prarodič. Respondent odpovídá zvláště za každého z prarodičů z otcovy i matčiny strany.

Níže v tabulce č. 1 můžeme vidět všechny položky dotazníku seskupených dle tří faktorů, které dotazníkem měříme.

Tab. č. 2. Měřené položky dotazníku seskupené do tří skupin

Odmítání	<p>1. Stávalo se, že moji rodiče se tvářili mrzutě nebo rozzlobeně, aniž mi řekli důvod.</p> <p>4. Stávalo se, že mě moji rodiče trestali tělesně víc, než jsem si zasloužil (-a).</p> <p>7. Moji rodiče mě kritizovali a říkali mi v přítomnosti jiných, jaký (-á) jsem líný (-á) a neúčinný (-á).</p> <p>13. Chovali se ke mně jako k "černé ovci" rodiny nebo jako k "obětnímu beránku".</p> <p>15. Cítil (a) jsem, že moji rodiče měli mého bratra (-y) a / nebo sestru (-y) raději než mě.</p> <p>16. Moji rodiče mě často zahanbovali.</p> <p>21. Moji rodiče by mě tvrdě potrestali i za maličkosti.</p>
Hyperprotektivita	<p>3. Stávalo se, že jsem si přál (-a), aby se moji rodiče méně starali o to, co jsem dělal (-a).</p> <p>5. Když jsem přišel (-a), domu mu-sel (-a) jsem rodičům vysvětlovat, co jsem dělal (-a).</p> <p>8. Stávalo se, že mi rodiče zakázali něco, co měli jiné děti dovoleno, protože se báli, že se mi může něco stát.</p> <p>10. Moji rodiče se tvářili smutně nebo mi jiným způsobem dávali najevo, že jsem se choval (-a) špatně, takže jsem se pak skutečně cítil (-a) provinile</p> <p>11. Myslím si, že se moji rodiče přehnaně obávali o to, aby se mi něco nestalo</p> <p>17. Mohl (a) jsem chodit, kam jsem chtěl (-a), aniž by se o to moji rodiče příliš starali</p> <p>18. Měl (-a) jsem pocit, že moji rodiče zasahovali do všeho, co</p>

	<p>jsem dělal (-a)</p> <p>20. Moji rodiče mi rázně vymezovali, co smím dělat a co ne, a pak na tom přísně trvali</p> <p>22. Moji rodiče chtěli rozhodovat o tom, jak bych měl (-a) být oblečený (-á) nebo jako bych měl (-a) vypadat</p>
Emoční vřelost	<p>2. Moji rodiče mě chválili</p> <p>6. Myslím si, že se moji rodiče snažili udělat moje dospívání podnětným, zajímavým a poučným (např. tak, že mi dávali dobré knihy, zařídili pro mě tábory, vzali mě do kroužků)</p> <p>12. Když se mi nedařilo, cítil (a) jsem, že se mě moji rodiče snažili uklidnit a povzbudit</p> <p>14. Moji rodiče mi dávali slovně a gesty najevo, že mě mají rádi</p> <p>19. Mezi mnou a mými rodiči jsem cítil (-a) něhu a vřelost</p> <p>23. Cítil (a) jsem, že na mě byli moji rodiče hrdí, když se mi něco podařilo</p>

Tab. č. 3. Skórovací klíč s-E.M.B.U.

Faktory	Otázky	Počet položek
Odmitání	1,4,7,13,15,16,21	7
Emoční vřelost	2,6,12,14,19,23	6
Hyperprotektivita	3,5,8,10,11,17,18,20,22	9

2.3.2 Postup při výzkumném šetření

Pro výzkumné šetření jsem zvolila výše popsany dotazník E.M.B.U. v jeho oficiálně zkrácené verzi v celkovém počtu 23 otázek. V prvním kroku jsem dotazník přeložila pro českou populaci ze slovenského jazyka do českého. Dále jsem jej upravila pro vztah mezi prarodiči a vnuky. Úpravy se týkaly jen záměny slov rodiče za prarodiče, jinak jsem znění otázek dále neupravovala. I přes modifikaci otázek se smysl

a význam jednotlivých tvrzení neměnil. Do odpovědí pak respondenti neuváděli reakci matky nebo otce jako v originále, ale dotazník jsem upravila tak, že respondenti označovali reakci obou prarodičů ze strany matky a obou prarodičů ze strany otce. Dotazník byl ve formátu MS Word.

Při sběru jsem v první vlně oslovila dvě třídy studentů PVŠPS. Jednu skupinu jsem se svým záměrem seznámila na výcvikovém setkání a anoncovala zaslání dotazníku emailovou poštou. Druhou skupinu jsem kontaktovala emailem, kde jsem je informovala o své práci a požádala o vyplnění přiloženého dotazníku. Návratnost dotazníku byla přibližně 30 %. Tímto způsobem bohužel nebylo příliš možné zachovat anonymitu. Mohlo se stát, že mi někdo ze spolužáků dotazník z tohoto důvodu nevyplnil. Nemohu také vyloučit, že někteří spolužáci dotazník vyplnili, ale báli se být příliš osobní. Dále sběr dat proběhl u náhodných známých, které jsem v období června a července 2014 osobně potkala a oslovila. Návratnost dotazníku byla 100 %. Snažila jsem se zajistit alespoň částečnou anonymitu, tím, že jsem respondenty žádala, aby sami vkládali svůj vyplněný dotazník do desek mezi ostatní vyplněné dotazníky. Žádný časový limit na vyplnění jsem neurčovala. Poslední oslovenou skupinou byli studenti 3. ročníku všeobecného lékařství 1. LF UK. Dotazník vyplňovali v rámci semináře z Lékařské psychologie, kdy bylo téma "psychodiagnostické metody". Na závěr bych chtěla podotknout, že sběr dotazníku je jednou ze slabých stránek výzkumu. Rozhodně nebyl reprezentativní, a proto i interpretace budou formulovány s opatrností a výzkum by bylo možno nazvat spíše předvýzkumem nebo sondou, která víceméně ověří srozumitelnost jednotlivých tvrzení.

Poté jsem výsledky výzkumného šetření zpracovala ve formě tabulek v počítačovém programu Microsoft Office Excel 2007.

2.4 Výsledky

Otázky z dotazníku a souhrn odpovědí všech respondentů níže člením dle jednotlivých dimenzí dotazníku. Nejprve se věnuji otázkám, které se zaměřují na faktor „odmítání“, dále otázky na faktor „hyperprotektivity“ a naposledy faktor „emoční přijetí“.

V níže uvedených tabulkách lze vidět v levém sloupci všechny prarodiče respondentů, v horním řádku jsou uvedeny všechny možné odpovědi. V dalším sloupci se nalézá součet všech respondentů, kteří odpověděli v dotazníku na danou otázku.

V posledním sloupci je počet chybějících odpovědí. Důvodem je buď to, že respondent dotyčného prarodiče vůbec neznal, nebo neznal dostatečně dobře na to, aby dokázal na otázku odpovědět.

2.4.1 Faktor „odmítání“

1. Stávalo se, že moji prarodiče se tvářili mrzutě nebo rozzlobeně, aniž mi řekli důvod

Tab. č. 4. Odpovědi vnoučat na bezdůvodné rozzlobení prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	27	23	2	2	54	6
Otcův otec	24	13	5	0	42	18
Matčina matka	34	19	5	1	59	1
Matčin otec	30	16	4	0	51	9

Komentář: Nejvíce respondentů (34) odpovědělo, že matčina matka se netvářila nikdy mrzutě nebo rozzlobeně aniž řekla důvod. Naopak odpověď „Ano většinou“ udalo nejvíce respondentů (2) u otcovy matky.

4. Stávalo se, že mě moji prarodiče trestali tělesně víc, než jsem si za-sloužil (-a)

Tab. č. 5. Odpovědi vnoučat na míru nadměrného tělesného trestání prarodiči

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	53	1	0	0	54	6
Otcův otec	42	1	0	0	43	17
Matčina matka	55	4	1	0	60	0
Matčin otec	46	2	0	0	48	12

Komentář: Respondenti převážně odpověděli, že prarodiče je nikdy netrestali tělesně více, než si zasloužili. Jen odpověď „Ano často“ udal jeden respondent u matčiny matky.

7. Moji prarodiče mě kritizovali a říkali mi v přítomnosti jiných, jaký (-á) jsem líný (-á) a neužitečný (-á)

Tab. č. 6. Odpovědi vnoučat na míru kritického jednání prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	46	6	0	2	54	6
Otcův otec	39	4	0	0	43	17
Matčina matka	53	6	1	0	60	0
Matčin otec	42	6	0	0	48	12

Komentář: Respondenti většinou odpovídali vyrovnaně, že prarodiče je „Nikdy nekritizovali“, nebo „Ano, ale málokdy“. Jen jeden respondent odpověděl, že „Ano, často“ u matčiny matky a dva respondenti odpověděli „Ano, většinou“ u otcovy matky.

13. Chovali se ke mně jako k "černé ovci" rodiny nebo jako k "obětnímu beránku"

Tab. č. 7. Odpovědi vnoučat na míru jednání prarodičů k nim jako k výjimce z rodiny

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	48	4	1	1	54	6
Otcův otec	37	5	0	0	42	18
Matčina matka	55	2	2	1	60	0
Matčin otec	45	2	0	1	48	12

Komentář: Respondenti většinou odpovídali vyrovnaně, že prarodiče se k nim „Nikdy nechovali jako k „černé ovci“ rodiny“, nebo „Ano, ale málokdy“. Jeden respondent odpověděl, že „Ano, často“ u otcovy matky a dva respondenti u matčiny matky. Odpovědi „Ano, většinou“ udal vždy jeden respondent u každého prarodiče kromě otcova otce.

15. Cítil (a) jsem, že moji prarodiče měli mého bratra (-y) a / nebo sestru (-y) raději než mě

Tab. č. 8. Odpovědi vnoučat na míru preference sourozence prarodiči

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	40	4	3	5	52	8
Otcův otec	34	4	2	0	40	20
Matčina matka	50	7	1	0	58	2
Matčín otec	42	5	0	0	47	13

Komentář: Nejvíce respondentů (50) odpovědělo, že matčina matka „nikdy nepreferovala jejich bratra nebo sestru před nimi“. Naopak odpověď „ano většinou“ udalo nejvíce respondentů (5) u otcovy matky.

16. Moji prarodiče mě často zahanbovali

Tab. č. 9. Odpovědi vnoučat na míru zahanbování prarodiči

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	48	5	1	1	55	5
Otcův otec	39	2	1	0	42	18
Matčina matka	53	6	1	0	60	0
Matčín otec	42	3	1	1	47	13

Komentář: Respondenti většinou odpovídali, že prarodiče je „nikdy nezahanbovali“, nebo „Ano, ale málokdy“. U všech prarodičů jeden respondent označil odpověď, že „Ano, často“. Odpovědi „Ano, většinou“ udal jeden respondent u otcovy matky a jeden u matčina otce.

21. Moji prarodiče by mě tvrdě potrestali i za maličkosti

Tab. č. 10. Odpovědi vnoučat na míru tvrdosti trestání prarodiči

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	49	3	2	1	55	5
Otcův otec	38	2	2	0	42	18
Matčina matka	53	6	1	0	60	0
Matčin otec	42	2	2	1	47	13

Komentář: Respondenti většinou odpovídali, že prarodiče by je „nikdy nepotrestali tvrdě i za maličkosti“, nebo „ano, ale málokdy“. U matčiny matky jeden respondent odpověděl, že „Ano, často“ u ostatních prarodičů tak odpověděli u každého prarodiče dva respondenti. Odpovědi „Ano, většinou“ udal jeden respondent u otcovy matky a jeden u matčina otce.

2.4.2 Faktor „emoční vřelost“

2. Moji prarodiče mě chválili

Tab. č. 11. Odpovědi vnoučat na míru chválení prarodiči

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	2	18	21	12	53	7
Otcův otec	6	13	14	8	40	20
Matčina matka	3	13	26	19	60	0
Matčin otec	7	11	18	13	49	11

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy nechválilo“ ani v kladném případě „Ano, chválilo většinou“. Většina odpovědí je kladných.

6. Myslím si, že se moji prarodiče snažili udělat moje dospívání podnětným, zajímavým a poučným (např. tak, že mi dávali dobré knihy, zařídili pro mě tábory, vzali mě do kroužků)

Tab. č. 12. Odpovědi vnoučat na míru pozitivních podnětů od prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	14	21	12	7	54	6
Otcův otec	16	11	11	3	41	19
Matčina matka	14	17	16	13	60	0
Matčin otec	13	13	12	9	47	13

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy nesnažilo udělat dětství podnětným“ ani v kladném případě „Ano, snažilo většinou“. Většina odpovědí je kladných.

12. Když se mi nedařilo, cítil (a) jsem, že se mě moji prarodiče snažili uklidnit a povzbudit

Tab. č. 13. Odpovědi vnoučat na míru uklidnění a povzbuzení od prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	9	8	21	16	54	6
Otcův otec	8	8	12	14	42	18
Matčina matka	8	6	25	20	59	1
Matčin otec	6	11	13	18	48	12

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy se nesnažili uklidnit a povzbudit“ ani v kladném případě „Ano, snažili většinou“. Většina odpovědí je však kladných.

14. Moji prarodiče mi dávali slovně a gesty najevo, že mě mají rádi

Tab. č. 14. Odpovědi vnoučat na míru láskyplných projevů od prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	4	12	20	18	54	6
Otcův otec	5	11	18	8	40	20
Matčina matka	2	8	24	26	60	0
Matčin otec	4	13	16	16	49	11

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy nedávali najevo, že mě mají rádi“ ani v kladném případě „Ano, dávali většinou“. Většina odpovědí je kladných.

19. Mezi mnou a mými prarodiči jsem cítil (-a) něhu a vřelost

Tab. č. 15. Odpovědi vnoučat na míru projevů něhy a vřelosti od prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	3	13	13	24	53	7
Otcův otec	7	8	12	14	41	19
Matčina matka	2	7	17	33	59	1
Matčin otec	5	11	11	20	47	13

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy necítili něhu a vřelost“ ani v kladném případě „Ano, cítili většinou“. Většina odpovědí je kladných.

23. Cítil (a) jsem, že na mě byli moji prarodiče hrdí, když se mi něco podařilo

Tab. č. 16. Odpovědi vnoučat na míru projevů hrdosti od prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	4	11	12	27	54	6
Otcův otec	6	4	12	20	42	18
Matčina matka	3	10	16	31	60	0
Matčin otec	2	7	16	23	48	12

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy nebyli hrdí“ ani v kladném případě „Ano, byli hrdí většinou“. Většina odpovědí je kladných.

2.4.3 Faktor „hyperprotektivita“

3. Stávalo se, že jsem si přál (-a), aby se moji prarodiče méně starali o to, co jsem dělal (-a)

Tab. č. 17. Odpovědi vnoučat na míru projevů starostlivosti vůči nim od prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	29	15	7	3	54	6
Otcův otec	27	8	5	2	42	18
Matčina matka	28	23	6	3	60	0
Matčin otec	28	17	1	3	49	11

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy si respondenti nepřáli, aby se prarodiče méně starali“ ani v případě „Ano, přáli většinou“. Většina odpovědí je záporných.

5. Když jsem k nim přišel (-a), domu mu-sel (-a) jsem prarodičům vysvětlovat, co jsem dělal (-a)

Tab. č. 18. Odpovědi vnoučat na míru nutnosti vysvětlovat své chování prarodičům

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	20	20	9	4	53	7
Otcův otec	24	12	3	3	42	18
Matčina matka	19	22	12	6	59	1
Matčin otec	20	14	9	4	47	13

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy“ respondenti nemuseli vysvětlovat ani v případě „Ano, museli většinou“. Většina odpovědí je záporných.

8. Stávalo se, že mi prarodiče zakázali něco, co měli jiné děti dovoleno, protože se báli, že se mi může něco stát

Tab. č. 19. Odpovědi vnoučat na míru zákazu činností od svých prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	19	24	9	1	53	7
Otcův otec	22	14	5	0	41	19
Matčina matka	19	32	7	1	59	1
Matčin otec	24	20	3	0	47	13

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy“ respondenti nemuseli vysvětlovat, aby se prarodiče méně starali ani v případě „Ano, většinou museli“. Většina odpovědí je záporných.

10. Moji prarodiče se tvářili smutně nebo mi jiným způsobem dávali najevo, že jsem se choval (-a) špatně, takže jsem se pak skutečně cítil (-a) provinile

Tab. č. 20. Odpovědi vnoučat na míru projevů poukazujících na špatné chování od svých prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	26	20	4	3	53	7
Otcův otec	24	14	2	1	41	19
Matčina matka	26	25	7	1	59	1
Matčin otec	24	18	3	2	47	1

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy se prarodiče netvářili smutně, ani v případě „Ano, většinou se tvářili smutně“. Většina odpovědí je záporných.

11. Myslím si, že moji prarodiče se přehnaně obávali o to, aby se mi něco nestalo

Tab. č. 21. Odpovědi vnoučat na míru přehnaných obav o ně od svých prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	22	17	12	3	54	6
Otcův otec	21	12	7	2	42	18
Matčina matka	23	19	13	5	60	0
Matčin otec	24	14	7	3	48	12

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy se prarodiče neobávali, aby se mi něco nestalo“. Rozdíly nejsou ani v případě „Ano, většinou obávali“. Většina odpovědí je záporných.

17. Mohl (a) jsem chodit, kam jsem chtěl (-a), aniž by se o to moji prarodiče příliš starali

Tab. č. 22. Odpovědi vnoučat na míru starosti o to kam chodí od svých prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	17	15	10	12	53	7
Otcův otec	16	6	8	11	40	20
Matčina matka	23	20	9	8	60	0
Matčin otec	16	14	8	9	47	13

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy respondenti nemohli chodit, kam chtěli, aby se prarodiče méně starali“. Rozdíly nejsou ani v případě „Ano, většinou museli“. Většina odpovědí je záporných.

18. Měl (-a) jsem pocit, že moji prarodiče zasahovali do všeho, co jsem dělal (-a)

Tab. č. 23. Odpovědi vnoučat na míru zásahu do svých činností od prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	32	18	2	1	53	7
Otcův otec	29	10	2	0	41	19
Matčina matka	34	15	9	1	59	1
Matčin otec	30	14	3	0	47	13

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly v odpovědích „Ne, nikdy prarodiče nezasahovali do všeho, co respondenti dělali“. Rozdíly nejsou ani v případě „Ano, většinou zasahovali“. Většina odpovědí je záporných

20. Moji prarodiče mi rázně vymezovali, co smím dělat a co ne, a pak na tom přísně trvali

Tab. č. 24. Odpovědi vnoučat na míru vymezování rozsahu činností od prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	chybí odpověď
Otcova matka	31	16	5	2	54	6
Otcův otec	23	12	6	1	42	18
Matčina matka	30	21	5	4	60	0
Matčin otec	23	15	5	5	48	12

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly v odpovědích „Ne, nikdy prarodiče nevymezovali, co mohou a co nesmí respondenti dělat“ Rozdíly nejsou ani v případě „ano, většinou vymezovali“. Většina odpovědí je záporných.

22. Moji prarodiče chtěli rozhodovat o tom, jak bych měl (-a) být oblečený (-á) nebo jako bych měl (-a) vypadat

Tab. č. 25. Odpovědi vnoučat na míru rozhodování o tom jak by měli vypadat podle prarodičů

	Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou	celkem odpovědí	Chybí odpověď
Otcova matka	39	9	6	0	54	6
Otcův otec	36	5	1	0	42	18
Matčina matka	34	20	4	2	60	0
Matčin otec	37	10	0	1	48	12

Komentář: Dle odpovědí respondentů nejsou mezi prarodiči výrazné rozdíly ani v odpovědích „Ne, nikdy prarodiče nechtěli rozhodovat o tom, jak by respondent měl být oblečený“. Rozdíly nejsou ani v případě „Ano, většinou chtěli rozhodovat“. Většina odpovědí je záporných.

2.5. Přijaté alternativní hypotézy

Ve výzkumném šetření byly testovány vzájemné vztahy mezi jednotlivými dimenzemi dotazníku. Nulovými hypotézami byly všechny možné kombinace a tvrzení, že mezi nimi neexistuje vztah. Kde se objevila významná korelace, nulová hypotéza byla odmítnuta a namísto toho přijata alternativní hypotéza. Konkrétně byly u tohoto souboru přijaty tyto alternativní hypotézy:

Hypotéza č. 1. Čím bude větší odmítání matky ze strany otce, tím bude menší její emoční vřelost.

Hypotéza č. 2. Čím bude větší emoční vřelost matky ze strany otce, tím bude větší emoční vřelost otce ze strany otce.

Hypotéza č. 3. Čím bude větší hyperprotektivita matky se strany otce, tím bude větší i hyperprotektivita otce ze strany otce..

Hypotéza č. 4. Čím bude větší hyperprotektivita matky se strany otce, tím bude větší i hyperprotektivita matky ze strany matky.

Hypotéza č. 5. Čím bude větší hyperprotektivita matky se strany otce, tím bude větší i hyperprotektivita otce ze strany matky.

Hypotéza č. 6. Čím bude větší odmítání otce ze strany otce tím bude menší jeho emoční vřelost.

Hypotéza č. 7. Čím bude větší odmítání otce ze strany otce, tím bude větší i odmítání matky ze strany matky.

Hypotéza č. 8. Čím bude větší odmítání otce ze strany otce, tím bude větší hyperprotektivita matky ze strany matky.

Hypotéza č. 9. Čím bude větší odmítání otce ze strany otce, tím bude větší odmítání otce ze strany matky.

Hypotéza č. 10. Čím bude větší emoční vřelost otce ze strany otce, tím bude větší emoční vřelost otce ze strany matky.

Hypotéza č. 11. Čím bude větší hyperprotektivita otce ze strany otce, tím bude větší i hyperprotektivita matky ze strany matky.

Hypotéza č. 12. Čím bude větší hyperprotektivita otce ze strany otce, tím bude větší i hyperprotektivita otce ze strany matky.

Hypotéza č. 13. Čím bude větší odmítání matky ze strany matky, tím bude menší její emoční vřelost.

Hypotéza č. 14. Čím bude větší emoční vřelost matky ze strany matky, tím bude větší i její hyperprotektivita.

Hypotéza č. 15. Čím bude větší emoční vřelost matky ze strany matky, tím bude větší emoční vřelost otce ze strany matky.

Hypotéza č. 16. Čím bude větší emoční vřelost matky ze strany matky, tím bude větší hyperprotektivita otce ze strany matky.

Hypotéza č. 17. Čím bude větší hyperprotektivita matky ze strany matky, tím bude větší hyperprotektivita otce ze strany matky.

2.6 Diskuse a analýza výsledků

Z alternativních hypotéz č. 1, 6, 13 je zřejmé, že čím více se prarodič k dítěti choval odmítavě, kritizoval ho a trestal, tím méně se dítě cítilo chváleno, přijato, milováno. Tato negativní korelace se ukázala u matky ze strany otce, otce ze strany otce a matky ze strany matky. U otce ze strany matky se tato závislost z nějakého důvodu neukázala.

Alternativní hypotézy č. 2. a č. 15. ukazují, že u prarodičovského páru se interakce mohou vzájemně posilovat. To znamená, co se týká emočního přijetí tak, čím vřelejší má babička vztah k vnoučeti, tím více je k němu vřelejší i dědeček. Analýzy tuto korelaci shodně potvrdily u prarodičovských dvojic ze strany otce i matky.

Stejně tak se tomu zřejmě děje u alternativní hypotézy č. 3. a č. 17. týkající se hyperprotektivity prarodičů. Čím má babička větší tendenci dítě přehnaně ochraňovat, tím více i se chová ochranně i dědeček. Analýzy tuto korelaci shodně potvrdily u prarodičovských dvojic ze strany otce i matky.

V alternativních hypotézách č. 4, 5, 11, 12 je zajímavý vztah mezi hyperprotektivitou prarodiče z jedné strany a hyperprotektivitou prarodiče z druhé strany. Dochází zde zřejmě ke soutěži o vnouče, kdy se prarodič přehnanou kontrolou snaží dítě dostat blíže k sobě a dále od prarodiče z druhé strany.

Také podobně v alternativní hypotéze č. 10 vidíme konkurenční tendence, čím vřelejší je dědeček ze strany otce, tím vřelejší k vnoučeti je i dědeček ze strany matky.

Naopak v alternativní hypotéze č. 7 a 9. čím více vnouče jeden prarodič, tím je větší i odmítání babičky ze strany matky. Možná, je to tím, že ztrácí zájem o přízeň vnoučete, když o něj nemá zájem druhá strana.

Alternativní hypotéza č. 14 poukazuje na fakt, že čím více dává babička z matčiny strany dítěti najevo emoční přijetí, tím více se ho kontroluje a bojí se o něj. V souladu s tím by i mohlo její hyperprotektivitu posilovat odmítání dědečka ze strany otce v hypotéze č. 8. Čili čím horší je jeho vztah k vnoučeti, tím větší potřebu má babička vnouče chránit.

Alternativní hypotéza č. 16 hyperprotektivita dědečka ze strany matky zase může být posilována emoční vřelostí ze strany jeho manželky, babičky ze strany matky. Ve výzkumu jsme chtěli zkoumat rozdíl mezi jednotlivými prarodiči a prarodiči v otcovské a mateřské linii ve faktorech emoční vřelost, odmítání a hyperprotektivita. Výzkum potvrdil, že se významnější rozdíly neukázaly.

Pro důkladnější výzkum v tomto směru by bylo třeba vypracovat překlad dotazníku přímo z angličtiny. Porovnat překlady třetí osobou člověkem a přeložit zpět do angličtiny. Ověřit přeloženou verzi s autorem dotazníku. Výzkum by se měl udělat na reprezentativním vzorku, co se týče věku a kraje. Navrhuji soubor min 400 lidí.

Alternativní hypotézy, které jsme přijali, by mohly být dále ověřovány a zpřesňovány v dalších výzkumech. Bylo by zajímavé například více zjistit o tom, jak jsou vzájemně provázány nepokrevní vztahy v obou příbuzenských liniích.

2.7 Závěr výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit některé charakteristiky vztahové vazby mezi vnoučaty a prarodiči a to ze strany vnoučat. Konkrétně šlo o zkoumání tří dimenzí, kterými jsou: 1. odmítání, 2. hyperprotektivita a 3. emoční vřelost podle dotazníku s-E:M.B.U.

Autorka ve výzkumném šetření testovala vzájemné vztahy mezi jednotlivými dimenzemi dotazníku. Nulovými hypotézami byly všechny možné kombinace a tvrzení, že mezi nimi neexistuje vztah. Kde se objevila významná korelace, nulovou hypotézu

autorka odmítla a přijala alternativní hypotézu. Konkrétně odmítla u tohoto souboru tyto nulové hypotézy:

1. Neexistoval vztah mezi odmítáním matky ze strany otce a její emoční vřelostí.

Ukázala se negativní korelace, to znamená, že čím bylo větší odmítání matky ze strany otce, tím byla menší její emoční vřelost.

2. Neexistoval vztah mezi emoční vřelostí matky ze strany otce a emoční vřelostí otce ze strany otce.

Objevila se pozitivní korelace, to znamená, že čím byla větší emoční vřelost matky ze strany otce, tím byla větší emoční vřelost otce ze strany otce.

3. Neexistoval vztah mezi hyperprotektivitou matky ze strany otce a hyperprotektivitou otce ze strany otce.

Zjištěna pozitivní korelace, to znamená, že čím byla větší hyperprotektivita matky se strany otce, tím byla větší i hyperprotektivita otce ze strany otce..

4. Neexistoval vztah mezi hyperprotektivitou matky ze strany otce a hyperprotektivitou matky ze strany matky.

Objevila se pozitivní korelace, to znamená, že čím byla větší hyperprotektivita matky se strany otce, tím byla větší i hyperprotektivita matky ze strany matky.

5. Neexistoval vztah mezi hyperprotektivitou matky ze strany otce a hyperprotektivitou otce ze strany matky.

Prokázala se pozitivní korelace, to znamená, že čím je větší hyperprotektivita matky se strany otce, tím je větší i hyperprotektivita otce ze strany matky (velmi významná statistická významnost).

6. Neexistoval vztah mezi odmítáním otce ze strany otce a jeho emoční vřelostí.

Potvrdila se negativní korelace, to znamenalo, že čím bylo větší odmítání otce ze strany otce tím byla menší jeho emoční vřelost.

7. Neexistoval vztah mezi odmítáním ze strany otcova otce a odmítáním matky ze strany matky.

Prokázala se pozitivní korelace, to znamená, že čím bylo větší odmítání otce ze strany otce, tím bylo větší i odmítání matky ze strany matky.

8. Neexistoval vztah mezi odmítáním otce ze strany otce a hyperprotektivitou matky ze strany matky.

Potvrdila se pozitivní korelace, to znamená, že čím bylo větší odmítání otce ze strany otce, tím byla větší hyperprotektivita matky ze strany matky.

9. Neexistoval vztah mezi odmítáním ze strany otce a odmítáním otce ze strany matky.

Objevila se pozitivní korelace, to znamená, že čím bylo větší odmítání otce ze strany otce, tím bylo větší odmítání otce ze strany matky.

10. Neexistoval vztah mezi emoční vřelostí otce ze strany otce a emoční vřelostí otce ze strany matky.

Ukázala se pozitivní korelace, to znamená, že čím byla větší emoční vřelost otce ze strany otce, tím byla větší emoční vřelost otce ze strany matky.

11. Neexistoval vztah mezi hyperprotektivitou otce ze strany otce a hyperprotektivitou matky ze strany matky.

Byla nalezena pozitivní korelace, to znamená, že čím byla větší hyperprotektivita otce ze strany otce, tím byla větší i hyperprotektivita matky ze strany matky.

12. Neexistoval vztah mezi hyperprotektivitou otce ze strany otce a hyperprotektivitou otce ze strany matky.

Potvrdila se pozitivní korelace, to znamená, že čím byla větší hyperprotektivita otce ze strany otce, tím byla větší i hyperprotektivita otce ze strany matky.

13. Neexistoval vztah mezi odmítáním matky ze strany matky a její emoční vřelostí.

Prokázala se negativní korelace, to znamená, že čím bylo větší odmítání matky ze strany matky, tím byla menší její emoční vřelost.

14. Neexistoval vztah mezi emoční vřelostí matky ze strany matky a její hyperprotektivitou.

Objevila se pozitivní korelace, to znamená, že čím byla větší emoční vřelost matky ze strany matky, tím byla větší i její hyperprotektivita.

15. Neexistoval vztah mezi emoční vřelostí matky ze strany matky a emoční vřelostí otce ze strany matky.

Ukázala se pozitivní korelace, to znamená, že čím byla větší emoční vřelost matky ze strany matky, tím byla větší emoční vřelost otce ze strany matky.

16. Neexistoval vztah mezi emoční vřelostí matky ze strany matky a hyperprotektivitou otce ze strany matky.

Objevila se pozitivní korelace, to znamená, že čím byla větší emoční vřelost matky ze strany matky, tím byla větší hyperprotektivita otce ze strany matky.

17. Neexistoval vztah mezi hyperprotektivitou matky ze strany matky a hyperprotektivitou otce ze strany matky.

Byla nalezena pozitivní korelace, to znamená, že čím byla větší hyperprotektivita matky ze strany matky, tím byla větší hyperprotektivita otce ze strany matky.

ZÁVĚR

Bakalářská práce je zaměřena na vzájemný vztah mezi vnoučaty a jejich prarodiči. Vysvětluje, jaký má vliv rodina orientační na nově vytvořenou prokreační rodinu jedince. Všímá si pozice prarodiče v rodině z pohledu vnoučat a ve vztahu k pozici rodičů v naplňování psychických potřeb dětí. Prarodiče jsou nositeli dědictví hodnot názorů, tradic, které již od dětství ovlivňují a formují každého jedince. Autorka upozorňuje, že vztah mezi prarodičem a vnoučetem je mnohovrstevný. Narození vnoučete proměňuje vztah prarodičů vůči vlastnímu dítěti. Jako každý vztah i ten mezi prarodiči a vnoučaty prochází určitým vývojem v čase a má svá rizika. Autorka si také všímá faktorů ovlivňujících mezigenerační vztahy, jako jsou geografická vzdálenost, intenzita kontaktu, zdravotní stav, věk a pohlaví. Neopomíná ani teorii citové vazby, bezpečné základny a vazebného chování. Rozebírá dále dopad raných citových pout na chování a vztahy v dospělosti. Pro budoucí zdravý psychosociální vývoj mladého člověka je bezpečná citová vazba zásadní.

Druhou částí práce je sonda do vztahu mezi prarodiči a vnoučaty, kdy byl použit dotazník pro zjišťování kvality rané citové vazby mezi rodiči a dětmi. Tento dotazník byl modifikován pro účely této práce, aby zjišťoval kvalitu citové vazby mezi vnoučaty a prarodiči. Pozornost byla zaměřena na vztah prarodičů a vnoučat ve věku, kdy byla vnoučata malými dětmi. V dotazníku reflektují respondenti tento vztah z pozice již dospělého člověka.

Neukázalo se, že by byly podstatné rozdíly ve vztahu vnoučat s prarodiči po otcovské nebo mateřské linii. Ukázaly se však některé zajímavé korelace mezi jednotlivými prarodiči, kdy ve vztahu k vnoučatům je některé chování zintenzivněno nebo naopak zeslabeno.

V současné době se často zaznamenává rozpad vícegeneračních rodin a vazeb mezi jejich příslušníky, osamělost seniorů a na druhou stranu citová prázdnota a deprivace dospívajících. Řešením může být fungující vztah. Na začátku je větší investice ze strany prarodiče do vytvoření stabilní citové vazby k malému dítěti. Na této citové vazbě lze v budoucnu stavět a budovat kvalitní vztah. Pak později v životě bude motivace ke kontaktu již dospělých vnoučat ke svým nemohoucím prarodičům spíše láskyplná než jen z povinnosti.

POUŽITÁ LITERATURA

ATTAR-SCHWARTZ, S., TAN, J. a. BUCHANAN, A. Adolescents' perspectives on relationships with grandparents: The contribution of adolescent, grandparent, and parent–grandparent relationship variables. *Children and Youth Services Review*. 2009, Vol. 31, No 9, p. 1057 – 1066. ISSN 0145-935X

BOWLBY, J. *Vazba*. Přeložil Ivo MULLER. Praha: Portál, 2010. 360 s. ISBN 978-80-7367-670-4.

CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: ROH, 1980. 208 s.

HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. Praha: Panorama, 1990. 416 s. ISBN 80-7038-158-2.

GARY, L. C. a. KOBLEWSKI, P. J. Adolescent grandchildren's relationships with maternal and paternal grandmothers and grandfathers. *Journal of Adolescence*. 1991, Vol. 14, No 4, p. 373 – 387. ISSN 0140-1971.

HAŠTO, J., *Vztahová väzba, pripútavacie správanie a psychiatria – psychoterapia*. *Psychiatrie*. 2006, roč. 10, č. 1, s. 28 – 32. ISSN: 1212-6845.

HAUSEROVÁ – SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. 102 s. ISBN 80-7178-105-3.

CHVALA, V. a TRAPKOVA, L. *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. 232 s. ISBN 978-80-7367-561-5.

MATĚJČEK, Z. a DYTRYCH, Z. *Radosti a starosti prarodičů aneb Když máme vnoučata*. Praha: Grada, 1997. 144 s. ISBN 80-7169-455-X.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 2009. 416 s. ISBN 978-80-200-1679-9.

POLIAKOVÁ, M., MOJŽIŠOVÁ, V. a HAŠTO, J. Skrácený dotazník zapamätaného rodičovského správania jako výzkumný a klinický nástroj s-E.M.B.U. *Psychiatria-psychoterapia-psychosomatika*. 2007, roč. 14, č. 2 - 3, s. 79 - 88.

Dostupné z <http://www.psychiatria-casopis.sk/files/psychiatria/2-3-2007/PSY23-2007-cla3.pdf>

RŮŽIČKA, J., ed. *Psychosomatický přístup k člověku*. Praha: Triton, 2006. 316 s. ISBN 80-7254-750-X.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 392 s. ISBN 80-7178-829-5. ISBN 80-7169-455-X.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. 224 s. ISBN 80-7178-559-8.

TAVEL, P. *Psychologické problémy v starobe I*. Pusté Ul'any: Schola philosophica, 2009. ISBN 978-80-969823-7-0

TÓTHOVÁ, J. *Úvod do transgenerační psychologie rodiny. Transgenerační přenos vzorců rodinného traumatu a zdroje jeho uzdravení*. Praha: Portál, 2011. 250 s. ISBN 978-80-7367-856-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 1999. 407 s. ISBN 80-7178-308-0.

VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan, 2010. 119 s. ISBN 80-866-2020-4.

VÝROST, J. a SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. 416 s. ISBN 978-80-247-1428-8

VIGUER P., MELÉNDEZ J.C., VALENCIA S., CANTERO M.J., et al Grandparent-Grandchild Relationships from the Children's Perspective: Shared Activities and Socialization Styles. *The Spanish Journal of Psychology*. 2010, Vol. 13, No. 2, p. 708 – 717.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1.: Dotazník s-E.M.B.U. – originální verze pro vztah rodič-dítě přeložená do českého jazyka.

Příloha č. 2.: Dotazník s-E.M.B.U. –verze přeložená do českého jazyka a modifikovaná pro vztah prarodič-vnouče.

Příloha č. 3.:Průměrná statistická odchylka jednotlivých dimenzí dotazníku (tabulka).

Příloha č. 4.: Korelace mezi jednotlivými dimenzemi dotazníku (tabulka).

Příloha č. 1.: Dotazník s-E.M.B.U. – originální verze pro vztah rodič-dítě přeložená do českého jazyka.

E.M.B.U. – Dotazník

(Mé vzpomínky, jak mě vychovávali)

Před tím, než vyplníte tento dotazník, pozorně si přečtete následující instrukce. Ačkoli je obtížné si přesně vzpomenout, jak se k nám rodiče chovali, když jsme byli dětmi, každý z nás má určité vzpomínky na to, jakým způsobem nás vychovávali. Při vyplňování tohoto dotazníku je důležité, abyste se pokusili rozpomenout se na chování Vašich rodičů k Vám, jak jste ho prožívali Vy. U každé otázky si můžete vybrat odpověď z několika možností. Zakroužkujte tu možnost, která odpovídá chování Vaší matky a otce vůči Vám. Dbejte na to, abyste odpověděli na všechny otázky. Uvědomujeme si, že na některé otázky nemůžete odpovědět, pokud nemáte sestru (-y) nebo bratra (-y). V takovém případě nechte tyto otázky nezodpovězeny. Pozorně si přečtete každou otázku a zvažte, která možnost platí pro Vás. Zvláště odpovídejte v případě každého rodiče.

Toto je příklad, jak byste měli vyplňovat tento dotazník.

		Ne, nikdy	Ano, málokdy	ale často	Ano většinou
Moji rodiče mě bili	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

		Ne nikdy	Ano, málokdy	ale často	Ano většinou
Moji rodiče mě chválili	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

E.M.B.U. – Dotazník

Pohlaví: muž

žena

Věk:

Mému otci je let (zemřel, když mi bylo let).

Mé matce je let (zemřela, když mi bylo let).

Mám bratrů a sester.

1. Stávalo se, že moji rodiče se tvářili mrzutě nebo rozzlobeně, aniž mi řekli důvod		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

2. Moji rodiče mě chválili		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

3. Stávalo se, že jsem si přál (-a), aby se moji rodiče méně starali o méně starali o to, co jsem dělal (-a)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

4. Stávalo		Ne nikdy	Ano, ale	Ano často	Ano

se, že mě moji rodiče trestali tělesně víc, než jsem si za-sloužil (-a)			málokdy		většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

5. Když jsem přišel (-a), domu mu-sel (-a) jsem rodičům vysvětlovat, co jsem dělal (-a)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

6. Myslím si, že se moji rodiče snažili udělat moje dospívání podnětným, zajímavým a poučným (např. tak, že mi dávali dobré knihy, zařídili pro mě tábory, vzali mě do kroužků)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

7. Moji rodiče mě kritizovali a říkali mi v přítomnosti jiných, jaký (-á) jsem líný (-á) a neúčinný (-á)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

8. Stávalo se, že mi rodiče zakázali něco, co měli jiné děti dovoleno, protože se báli, že se mi může něco stát		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

9. Moji rodiče se mě snažili pobízet, abych se stal (-a) nejlepším (-í)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

10. Moji rodiče se tvářili smutně nebo mi jiným způsobem dávali najevo, že jsem se choval (-a) špatně, takže jsem se pak skutečně cítil (-a) provinile		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

11. Myslí si, že moji rodiče se přehnaně obávali o to, aby se mi něco nestalo		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

12. Když se mi nedařilo, cítil (a) jsem, že se mě moji rodiče snažili uklidnit a povzbudit		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

13. Chovali se ke mně jako k "černé ovci" rodiny nebo jako k "obětnímu beránku"		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

14. Moji rodiče mi dávali slovně a gesty najevo, že mě mají rádi		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

15. Cítil (a) jsem, že moji rodiče měli mého bratra (-y) a / nebo sestru (-y) raději než mě		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

16. Moji rodiče mě často zahanbovali		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

17. Mohl (a) jsem chodit, kam jsem chtěl (-a), aniž by se o to moji rodiče příliš starali		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

18. Měl (-a) jsem pocit, že moji rodiče zasahovali do všeho, co jsem dělal (-a)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

19. Mezi mnou a mými rodiči jsem cítil (-a) něhu a vřelost)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

20. Moji rodiče mi různě vymezovali, co smím dělat a co ne, a pak na tom přísně trvali		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

21. Moji rodiče by mě tvrdě potrestali i za maličkosti		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

22. Moji rodiče chtěli rozhodovat o tom, jak bych měl (-a) být oblečený (-á) nebo jako bych měl (-a) vypadat		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

23. Cítil (a) jsem, že na mě byli moji rodiče hrdí, když se mi něco podařilo		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	matka	1	2	3	4
	otec	1	2	3	4

Příloha č. 2.: Dotazník s-E.M.B.U. – verze přeložená do českého jazyka a modifikovaná pro vztah prarodič-vnouče.

E.M.B.U. – Dotazník

(Mé vzpomínky, jak mě vychovávali)

Před tím, než vyplníte tento dotazník, pozorně si přečtěte následující instrukce. Ačkoli je obtížné si přesně vzpomenout, jak se k nám prarodiče chovali, když jsme byli dětmi, každý z nás má určité vzpomínky na to, jakým způsobem nás vychovávali. Při vyplňování tohoto dotazníku je důležité, abyste se pokusili rozpomenout se na chování Vašich prarodičů k Vám, jak jste ho prožívali Vy. U každé otázky si můžete vybrat odpověď z několika možností. Zakroužkujte tu možnost, která odpovídá chování Vaší babiček a dědečků vůči Vám. Dbejte na to, abyste odpověděli na všechny otázky. Uvědomujeme si, že na některé otázky nemůžete odpovědět, pokud nemáte sestru (-y) nebo bratra (-y). V takovém případě nechte tyto otázky nezodpovězeny. U každé otázky zakroužkujte tu možnost, která odpovídá chování Vašich babiček a dědečků vůči Vám. Pozorně si přečtěte každou otázku a zvažte, která možnost platí pro Vás. Zvlášť odpovídejte v případě každého prarodiče z každé strany.

Toto je příklad, jak byste měli vyplňovat tento dotazník.

		Ne, nikdy	Ano, ale málokdy	Ano, často	Ano, většinou
Moji prarodiče mě bili	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčín otec	1	2	3	4

		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
Moji prarodiče mě chválili	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčín otec	1	2	3	4

E.M.B.U. – Dotazník

Pohlaví: muž žena

Věk:

Mému dědovi z otcovi strany je let (zemřel, když mi bylo let).

Mé babičce z otcovi strany je let (zemřela, když mi bylo let).

Mému dědovi z matčiny strany je let (zemřel, když mi bylo let).

Mé babičce z matčiny strany je let (zemřela, když mi bylo let).

Mám bratrů a sester.

1. Stávalo se, že moji prarodiče se tvářili mrzutě nebo rozzlobeně, aniž mi řekli důvod		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčín otec	1	2	3	4

2. Moji prarodiče mě chválili		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčín otec	1	2	3	4

3. Stávalo se, že jsem si přál (-a), aby se moji prarodiče méně starali o to, co jsem dělal (-a)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčín otec	1	2	3	4

4. Stávalo se, že mě moji prarodiče trestali tělesně víc, než jsem si za-sloužil (-a)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

5. Když jsem k nim přišel (-a), domu musel (-a) jsem prarodičům vysvětlovat, co jsem dělal (-a)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

6. Myslím si, že se moji prarodiče snažili udělat moje dospívání podnětným, zajímavým a poučným (např. tak, že mi dávali dobré knihy, zařídili pro mě tábory, vzali mě do kroužků)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

7. Moji prarodiče mě kritizovali a říkali mi v přítomnosti jiných, jaký (-á) jsem líný (-á) a neužitečný (-á)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

8. Stávalo se, že mi prarodiče zakázali něco, co měli jiné děti dovoleno, protože se báli, že se mi může něco stát		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

9. Moji prarodiče se mě snažili pobízet, abych se stal (-a) nejlepším (-í)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

10. Moji prarodiče se tvářili smutně nebo mi jiným způsobem dávali najevo, že jsem se choval (-a) špatně, takže jsem se pak skutečně cítil (-a) provinile		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

11. Myslím si, že moji prarodiče se přehnaně obávali o to, aby se mi něco nestalo		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

12. Když se mi nedařilo, cítil (a) jsem, že se mě moji prarodiče snažili uklidnit a povzbudit		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

13. Chovali se ke mně jako k "černé ovci" rodiny nebo jako k "obětnímu beránku"		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

14. Moji prarodiče mi dávali slovně a gesty najevo, že mě mají rádi		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

15. Cítil (a) jsem, že moji prarodiče měli mého bratra (-y) a / nebo sestru (-y) raději než mě		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

16. Moji prarodiče mě často zahanbovali		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

17. Mohl (a) jsem chodit, kam jsem chtěl (-a), aniž by se o to moji prarodiče příliš starali		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

18. Měl (-a) jsem pocit, že moji prarodiče zasahovali do všeho, co jsem dělal (-a)		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

19. Mezi mnou a mými prarodiči jsem cítil (-a) něhu a vřelost		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

20. Moji prarodiče mi různě vymezovali, co smím dělat a co ne, a pak na tom přísně trvali		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

21. Moji prarodiče by mě tvrdě potrestali i za maličkosti		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

22. Moji prarodiče chtěli rozhodovat o tom, jak bych měl (-a) být oblečený (-á) nebo jako bych měl (-a) vypadat		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

23. Cítil (a) jsem, že na mě byli moji prarodiče hrdí, když se mi něco podařilo		Ne nikdy	Ano, ale málokdy	Ano často	Ano většinou
	Otcova matka	1	2	3	4
	Otcův otec	1	2	3	4
	Matčina matka	1	2	3	4
	Matčin otec	1	2	3	4

Příloha č. 3.: Průměrná statistická odchylka jednotlivých dimenzí dotazníku (tabulka).

Statistics													
		Odmítani. om	EmVrelost .om	HyperProt ektivita.om	Odmítani. oo	EmVrelost .oo	HyperProt ektivita.oo	Odmítani. mm	EmVrelost .mm	HyperProt ektivita.m m	Odmítani. mo	EmVrelost .mo	HyperProt ektivita.mo
N	Valid	52	53	51	40	39	38	58	58	57	45	46	44
	Missing	8	7	9	20	21	22	2	2	3	15	14	16
Mean		8,8846	17,0189	15,9804	8,2750	15,6923	14,5789	8,2931	18,3103	16,3509	8,2889	17,0217	15,2727
Median		8,0000	18,0000	16,0000	8,0000	17,0000	14,0000	8,0000	19,0000	16,0000	8,0000	17,5000	15,0000
Std. Deviation		2,88100	4,40057	3,12724	1,73925	4,75812	3,44557	1,53336	4,40577	4,14251	1,72709	4,78650	3,09811
Minimum		7,00	6,00	10,00	7,00	6,00	9,00	7,00	6,00	9,00	7,00	6,00	9,00
Maximum		23,00	24,00	25,00	15,00	23,00	24,00	12,00	24,00	26,00	13,00	24,00	23,00

Příloha č. 4.: Korelace mezi jednotlivými dimenzemi dotazníku (tabulka).

Correlations													
Correlations													
		Odmítani. om	EmVrelost .om	HyperProt ektivita.om	Odmítani. oo	EmVrelost .oo	HyperProt ektivita.oo	Odmítani. mm	EmVrelost .mm	HyperProt ektivita.m m	Odmítani. mo	EmVrelost .mo	HyperProt ektivita.mo
Odmítani. om	Pearson Correlatio n	1	*,376**	,265	,266	-,082	-,157	,087	,252	,222	,147	,284	,124
	Sig. (2- tailed)		,006	,062	,112	,638	,375	,542	,075	,122	,346	,068	,441
	N	52	51	50	37	35	34	52	51	50	43	42	41
EmVrelost om	Pearson Correlatio n	*,376**	1	-,024	-,206	*,594**	,124	-,103	,267	,023	,093	,245	,075
	Sig. (2- tailed)	,006		,868	,228	,000	,479	,471	,056	,872	,559	,113	,640
	N	51	53	51	36	36	35	51	52	51	42	43	41
HyperProt ektivita.om	Pearson Correlatio n	,265	-,024	1	,043	,016	*,733**	,018	-,162	*,428**	,115	-,032	*,555**
	Sig. (2- tailed)	,062	,868		,806	,925	,000	,900	,262	,002	,472	,844	,000
	N	50	51	51	35	35	35	50	50	51	41	41	41
Odmítani. oo	Pearson Correlatio n	,266	-,206	,043	1	*,423**	,163	*,617**	-,172	*,339*	*,366*	,025	,288
	Sig. (2- tailed)	,112	,228	,806		,008	,335	,000	,295	,037	,039	,892	,116
	N	37	36	35	40	38	37	40	39	38	32	32	31
EmVrelost oo	Pearson Correlatio n	-,082	*,594**	,016	-,423**	1	,271	-,312	,303	,064	,051	*,390*	-,029
	Sig. (2- tailed)	,638	,000	,925	,008		,100	,057	,064	,705	,790	,027	,877
	N	35	36	35	38	39	38	38	38	38	30	32	31
HyperProt ektivita.oo	Pearson Correlatio n	-,157	,124	*,733**	,163	,271	1	,145	-,019	*,551**	,190	,138	*,637**
	Sig. (2- tailed)	,375	,479	,000	,335	,100		,393	,913	,000	,325	,460	,000
	N	34	35	35	37	38	38	37	37	38	29	31	31
Odmítani. mm	Pearson Correlatio n	,087	-,103	,018	*,617**	-,312	,145	1	*,263*	,158	,260	-,066	-,011
	Sig. (2- tailed)	,542	,471	,900	,000	,057	,393		,048	,244	,084	,665	,943
	N	52	51	50	40	38	37	58	57	56	45	45	44
EmVrelost mm	Pearson Correlatio n	,252	,267	-,162	-,172	,303	-,019	-,263*	1	*,338*	-,068	*,661**	*,352*
	Sig. (2- tailed)	,075	,056	,262	,295	,064	,913	,048		,011	,662	,000	,019
	N	51	52	50	39	38	37	57	58	56	44	46	44
HyperProt ektivita.m m	Pearson Correlatio n	,222	,023	*,428**	*,339*	,064	*,551**	,158	*,338*	1	,173	,213	*,766**
	Sig. (2- tailed)	,122	,872	,002	,037	,705	,000	,244	,011		,268	,165	,000
	N	50	51	51	38	38	38	56	56	57	43	44	44
Odmítani. mo	Pearson Correlatio n	,147	,093	,115	*,366*	,051	,190	,260	-,068	,173	1	-,252	,214
	Sig. (2- tailed)	,346	,559	,472	,039	,790	,325	,084	,662	,268		,103	,174
	N	43	42	41	32	30	29	45	44	43	45	43	42
EmVrelost mo	Pearson Correlatio n	,284	,245	-,032	,025	*,390*	,138	-,066	*,661**	,213	-,252	1	,271
	Sig. (2- tailed)	,068	,113	,844	,892	,027	,460	,665	,000	,165	,103		,075
	N	42	43	41	32	32	31	45	46	44	43	46	44
HyperProt ektivita.mo	Pearson Correlatio n	,124	,075	*,555**	,288	-,029	*,637**	-,011	*,352*	*,766**	,214	,271	1
	Sig. (2- tailed)	,441	,640	,000	,116	,877	,000	,943	,019	,000	,174	,075	
	N	41	41	41	31	31	31	44	44	44	42	44	44

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Bibliografické údaje:

Jméno a příjmení autora: **Monika Beatonová**

Studijní program: **Sociální politika a sociální práce**

Studijní obor: **Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii**

Název práce: **Vliv citové vazby na vztah vnoučat k prarodičům**

Počet stran (bez příloh): **47**

Celkový počet stran příloh: **17**

Počet titulů české literatury a pramenů: **18**

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: **3**

Počet internetových odkazů: **1**

Vedoucí práce: **doc. Ing. Mgr. Peter Tavel, Ph.D.**

Rok dokončení práce: **2015**

EVIDENČNÍ LIST KNIHOVNY

Souhlasím s tím, aby má bakalářská/diplomová práce byla využívána ke studijním účelům.

V Praze, dne:.....

.....

Uživatel/ka potvrzuje svým podpisem, že pokud tuto bakalářskou/diplomovou práci využijí ve své práci, uvedou ji v seznamu literatury a budou ji řádně citovat jako jakýkoliv jiný pramen:

Jméno, příjmení	Adresa	Datum	Podpis

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Monika Beatonová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Vliv citové vazby na vztah vnoučat k prarodičům

Vedoucí/oponent* práce: prof. Peter Tavel

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 47

Počet stránek příloh: 17

Počet titulů v seznamu literatury: 21

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznosť kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť výsledkov v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnosť prezentácie záverov práce (publikácie, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a námety k diskusi pri obhajobe:

1. Aký ma autorka postoj k teóriám attachmentu?
2. K akým najdôležitejším výsledkom autorka dospela?
3. Aký výskum by odporúčala autorka do budúcnosti?

Celkové hodnotenie práce (klady, nedostatky):

Autorka bola samostatná a kreatívna. Húževnatá a pracovitá. Osvedčená metodológia. Autorka sa vyhla povrchnosti. Využitelnosť v praxi. Práca na dobrej úrovni.

Doporučení k obhajobe: doporučuji/nedoporučuji*

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis:

19.5.2015

* nehodící se, škrtněte

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Monika Beatonová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Vliv citové vazby na vztah vnoučat k prarodičům

Vedoucí/oponent* práce: Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 47

Počet stránek příloh: 17

Počet titulů v seznamu literatury: 21+1

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		X		
--	--	---	--	--

Oborová příléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	X			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

X				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

X				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	X			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť výsledkov v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnosť prezentácie záverů práce (publikácie, referáty, apod.)

		X		
--	--	---	--	--

Otázky a námety k diskusi při obhajobě:

1. Upresnite možné riziká použitia dotazníka E.M.B.U v prípade zisťovania kvality vzťahu medzi prarodičmi a vnúčatami vzhľadom na to, že dotazník zisťuje kvalitu vzťahu rodičov a ich detí.

Celkové hodnotenie práce (klady, nedostatky):

Bakalárska práca sa venuje problematike vplyvu citovej väzby vo vzťahu medzi vnúčatami a prarodičmi. Teoretická časť je okrem iného venovaná teórii citovej väzby, vzťahu medzi prarodičmi a vnúčatami a faktorom, ktoré tento vzťah ovplyvňujú, pričom sú v práci použité prakticky súčasné výskumy s použitím zahraničných zdrojov.

Praktická časť je venovaná výskumu vzťahu medzi prarodičmi a vnúčatami pomocou dotazníka E.M.B.U, pričom sa sleduje zároveň použiteľnosť tohto dotazníka na tieto vzťahy, nakoľko dotazník zisťuje kvalitu vzťahov medzi rodičmi a ich deťmi.

Práca skúma obecné vzťah medzi vnúčatami a prarodičmi v období, keď respondenti boli ešte malé deti, pričom ich vek a prípadné zmeny vo vzťahu v práci nie sú charakterizované. To ale zároveň vyplýva z charakteristiky samotného dotazníku. Väčší prehľad o vzájomnom vzťahu by mohlo priniesť použitie viacerých výskumných metód.

Práca spĺňa všetky kritériá bakalárskej práce a preto ju odporúčam k obhajobe s výsledkom výborne.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/~~nedoporučuji~~*

Navrhovaná klasifikace: výborne

Datum, podpis:
17.5.2015

Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D

* nehodící se, škrtněte